

5 • 2011

Affärer eller business?

En studie av språkanvändning i det ekonomiska
samarbetet mellan Finland och Sverige

Wilhelm Barner-Rasmussen

magma

Affärer eller business? En studie av språkanvändningen i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige

Utgivare: Finlands svenska tankesmedja Magma
www.magma.fi

Magma-studie 5 • 2011

Tryck: Gravity Oy

Form och layout: Jaagon Ab

Omslagsbild: Istockphoto

Foto av Wilhelm Barner-Rasmussen: Hannu Sääskilahti

ISBN: 978-952-5864-25-0 (print)

ISBN: 978-952-5864-26-7 (online)

Magma-studier:

ISSN-L: 1798-4629

ISSN: 1798-4629 (print)

ISSN: 1798-4610 (online)

Innehållet fritt tillgängligt med vissa förbehåll:

Magma önskar få största möjliga spridning av de publikationer som ges ut. Därför kan våra rapporter fritt laddas ner via www.magma.fi. Det är tillåtet att kopiera, citera och återge avsnitt ur denna publikation förutsatt att källan anges samt att innehållet inte förändras eller förvrängs.



MAGMA-STUDIE 5 • 2011



Affärer eller business?

En studie av språkanvändningen i det ekonomiska
samarbetet mellan Finland och Sverige



Wilhelm Barner-Rasmussen

Om författaren

Wilhelm Barner-Rasmussen



disputerade för ekonomie doktors grad år 2003. Han arbetar som forskardoktor på institutionen för företagsledning och organisation vid Svenska handelshögskolan och är också docent i internationell företagsledning vid Aaltouniversitetets handelshögskola. Hans forskningsfokus är kunskapsöverföring, kommunikation och moderdotterbolagsrelationer i internationella företag, med särskild inriktning på mångspråkighets- och språkvalsfrågor. I detta ämne har han publicerat flera artiklar i ansedda akademiska journaler och ordnat internationella symposier.

För bidrag till denna rapport riktar författaren ett varmt tack till alla de chefer och experter i ett stort antal företag som anonymt besvarade en omfattande enkät, eller ställde upp på de djupintervjuer som företogs inom ramen för projektet. Ett varmt tack också till forskningsassistent May Lönnholm för en utmärkt insats med intervjuerna, samt till Lena Barner-Rasmussen, Robin G. Elfving, Elna Syväri, Hannu Säaskilahti, Marika Tandefelt och Ulrika Wrede för värdefull hjälp och kommentarer i olika skeden av processen. Författaren ansvarar givetvis själv för innehållet, inklusive eventuella fel och misstag.

Innehåll

Förord	9
Sammanfattning	13
Inledning	19
Ett korstryck av trender	22
Syfte	25
Vad vi redan vet	27
Språkanvändning och språkval inom företagssektorn	27
Språklandskap inom företagssektorn	31
Metodöversikt	33
Förförståelse	33
Metod och material	34
Pilotundersökningen	35
Uppföljningsstudien	36
Reflektion över datainsamlingen	39
Analysmetoder	41
Svenskan i den dagliga verksamheten	43
Enkätmaterialet	43
Intervjumaterialet	47
Intervjuföretagens språklandskap	53
Har svenskan ett mervärde?	59
Enkätmaterialet	59
Intervjumaterialet	62
Vad består svenskans möjliga mervärde av?	63
Vad går man miste om utan svenskan?	71
Den finländska svenskans begriplighet och betydelsen av kulturkännedom	75
När mervärdet ska utvinnas: hur undvika att trampa kolleger på tårna?	79
Svenskans betydelse vid rekrytering och befordran	83
Tillgången på svenskkunniga arbetstagare	83
Svenskan vid rekrytering och befordran	86
Förändringar över tid	94
Studiens resultat	97
Svenskan i det dagliga arbetet	97
Svenskans betydelse och mervärde	99
Rekrytering och befordran	101
Förändringar över tid	103
Avslutande diskussion	104
Suomenkielinen yhteenveto	111
Referenser	118

Förord

Sverige är en av Finlands viktigaste handelspartner och det viktigaste ursprungslandet för utländska investeringar. Samtidigt som Sveriges betydelse i ekonomin består försämras finländarnas svenskkunskaper. Det finns de som säger att de försvagade språkkunskaperna saknar betydelse, eftersom engelskan intar svenskans plats i globaliseringens tid. Andra betonar att kunden alltid ska bemötas på sitt eget språk och därför kan engelskan inte ersätta svenskan i alla situationer.

För att kartlägga svenskans betydelse i ekonomin lät tankesmedjan Magma genomföra ett projekt som uttryckligen tar fasta på de ekonomiska relationerna mellan Finland och Sverige. Handelsutbytet och det ekonomiska samarbetet är viktigt för båda länderna: Antalet finskägda bolag i Sverige är nästan 800, antalet svenska bolag i Finland kring 700. Finska företag ger arbete åt 60 000 svenskar. Lika många finländare arbetar vid svenska dotterbolag i Finland. De band som förenar de två länderna är alltså starka, och ingenting tyder på att de skulle ha försvagats på senare tid. Vilka språk som används i det dagliga umgänget samt i kontakterna med kunder och underleverantörer är alltså ingen obetydlig fråga.

Tankesmedjan Magma strävar efter att behandla olika aspekter av det svenska språket i Finland, något som syns i det senaste årets Magma-studier. *Varför irriterar finlandssvenskarna* granskade den finska debatten och pekade på de språkrelaterade frågor som i dag är mest laddade. Magma-studien *Frivillig svenska?* analyserade konsekvenserna av ett eventuellt frivilliggörande av svenskundervisningen i finska skolor. *Det går hårt* jämförde den skrivna svenskan i Finland och Sverige med särskild tonvikt på medie- och myndighetstexter. *En- eller tvåspråkiga lösningar?* beskrev de utmaningar som möter en svenskspråkig instans inom den offentliga

sektorn som måste välja mellan en finskspråkig och en svenskspråkig partner då effektiviseringskraven förutsätter större enheter och ökat samarbete.

Föreliggande rapport behandlar det privata näringslivet där språkvalet rent juridiskt följer andra mönster än inom den offentliga sektorn. Inom det offentliga spelar paragraf 17 i grundlagen en central roll, åtminstone i teorin. Den förutsätter att *”det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällseliga behov enligt lika grunder”*. Grundlagen garanterar – eller förutsätts garantera – medborgarens rätt att välja mellan finska och svenska *”hos domstol och andra myndigheter i egen sak”*. Inom det privata näringslivet tryggas svenskan inte på samma sätt av lagen, utan företagen är friare att välja när de vill betjäna på svenska. I de fall då information på svenska inte uttryckligen förutsätts i lag eller krav från myndigheternas sida kan företagen välja vad de anser vara ändamålsenligt.

Svenskspråkiga kunder har under decenniernas lopp kunnat konstatera att svenskan hamnat alltmer i skymundan i det finländska näringslivet: Svensk betjäning i butikerna blir sällsyntare och reklamen är allt oftare enspråkigt finsk. Ett särskilt område inom näringslivet utgörs av det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige – ett samarbete mellan två ungefär jämnstarka parter som representerar två relativt jämnstarka men internationellt sett obetydliga språk. Ger svenskan ett mervärde i detta ekonomiska samarbete? För att finna svaret på den frågan engagerade Magma ekon. dr Wilhelm Barner-Rasmussen, forskardoktor vid Svenska handelshögskolan och docent vid Aaltouniversitetets handelshögskola. Barner-Rasmussen har specialiserat sig på språkets betydelse vid kunskapsöverföring och kommunikation inom internationella företag.

I takt med att näringslivet blivit allt internationellare har engelskans betydelse ökat på de små språkens bekostnad. Men eftersom

globala företag på varje enskild marknad är lokala i förhållande till sina egna kunder är det viktigt att förstå de mekanismer och motiv som ligger bakom språkvalet i mötet mellan människor. Den här utredningen visar att valet av språk inte är enkelt. Den visar också att valet inte ens internt inom företaget helt kan styras av beslut uppifrån som fastslår det officiella koncernspråket. Ämnet språk är dessutom laddat – både för att språket utgör en så viktig del av människans identitet och för att språk och språkval utgör känsliga samhällsfrågor. Eller som utredaren konstaterar i texten: i vissa djupintervjuer upplevdes ämnet rent av som obekvämt.

Av föreliggande utredning kan många slutsatser dras. En är att engelskan är oerhört viktig i dagens näringsliv. En annan är att svenskan alltså spelar en stor roll när människor möts informellt och när de bygger nätverk. En tredje slutsats är att språkkunniga individer har en personlig konkurrensfördel i gränsöverskridande organisationer, för de kan röra sig som fisken i vattnet var de än befinner sig. Det här gäller för tvåspråkiga finländare, något som utredningen visar, men säkerligen också för svenskar som kan tala finska.

Det sistnämnda – att svenskar med förståelse för det finska har ett äss på hand – är en rätt ouppmärksam faktor i diskussionen om tvåspråkighetens betydelse för det gränsöverskridande samarbetet. Någon kunde gärna ta tag i den frågan, för det saknas utredningar kring sverigefinnarnas konkurrensfördelar i det nordiska samarbetet.

Helsingfors i oktober 2011

Björn Sundell
Utredningsansvarig
Tankesmedjan Magma

Sammanfattning

Den här rapporten har som syfte att kartlägga språkanvändningen och särskilt det svenska språkets betydelse i handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige i dag. Detta syfte har i texten delats upp i följande fyra delfrågor:

1. *I vilken omfattning används svenska i den dagliga verksamheten?*
2. *Uppfattas svenskan ha en betydelse och ett mervärde för handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige?*
3. *Hurudan är tillgången på arbetstagare med kunskaper i svenska, och vad för betydelse – om någon – har svenskan för rekrytering och befordran?*
4. *Hur har dessa faktorer förändrats över tid?*

Utredningen motiveras dels av den pågående debatten om Finlands nationella språkpolitik, där näringslivets behov ofta används som argument fast det finns mycket lite tillförlitlig information om vilka dessa behov egentligen är. Den andra starka motivationen för studien är att det för tillfället råder ett korstryck mellan två trender – bilateral integration över den finsk-svenska lands- och språkgränsen å ena sidan och en global tendens att övergå till engelska å den andra. Detta gör det svårt att avgöra om svenskans betydelse inom det finska näringslivet *de facto* har minskat eller ökat, och vilken betydelsen i nuläget är.

Rapporten bygger på ett omfattande enkätmaterial som samlats in i januari 2011 och kompletterats med kvalitativa djupintervjuer i februari-april samma år. Populationen för studien är finska företag

med stark exponering mot Sverige samt svenskägda dotterbolag i Finland. Enkäten inbegriper svar från 85 företag och det kvalitativa materialet består av djupintervjuer med 23 respondenter från 12 företag. Sammanlagt representerar datamaterialet företagsverksamhet som sysselsätter ca 57 000 personer i Finland och omsätter ca 19 miljarder euro per år.

Min analys av materialet pekar på en stark spänning mellan två olika sätt att förhålla sig till och prata om det faktum att man lever och verkar i en mångspråkig verklighet. Givet hur ofta dessa två diskurser förekommer i intervjumaterialet anser jag det klarlagt att de båda återspeglar viktiga aspekter av den sociala verkligheten i de undersökta företagen, även om de på sätt och vis är motstridiga inbördes.

Den ena diskursen kretsar kring engelskans betydelse och positiva värde som ett rationellt, värdeneutralt, praktiskt och jämlikt *lingua franca* för internationell affärsverksamhet, gott och väl tillräckligt för en framgångsrik karriär även i ett finskt bolag med stor exponering mot Sverige och absolut outhärligt i formell intern kommunikation.

Den andra diskursen fokuserar på skapandet av djupa och förtroendefulla relationer till medarbetare och affärspartner i Sverige genom att kommunicera med dem på deras eget språk och därmed anknyta till en gemensam nordisk referensram, särskilt i informella sammanhang – något som kan medföra betydande fördelar för individuella finländare med goda kunskaper i svenska och i förlängningen även för de företag där de arbetar.

Engelskan dominerar som formellt internt kommunikations- språk i större bolag, särskilt då det gäller skriftlig kommunikation, och många av våra respondenter bedömde till och med goda kunskaper i engelska som viktigare än kunskaper i den lokala marknadens språk finska. Därför måste kunskaper i engelska betraktas som en av de absolut viktigaste kompetenserna för en arbetstagare

i Finland idag. Utan en god engelska är man anställningsduglig endast i begränsad mån.

En god svenska, däremot, är en merit och i anmärkningsvärt många av våra fallföretag också ett villkor för att nå högre chefsposter. Detta beror på att språket ofta används för kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige – faktiskt förvånansvärt ofta med tanke på gängse uppfattningar om engelskans dominans i internationell affärsverksamhet. Intervjuerna tyder på att svenskan framför allt används för informella diskussioner, lobbying, förhandlingar och diskussion av särskilt viktiga frågor, speciellt på ledningsnivå. En riktgivande jämförelse med tidigare insamlat data indikerar att språkets användningsfrekvens varit någorlunda konstant över tid åtminstone sedan 2004.

Det finns alltså tecken på att en övergång till engelska inom det finsk-svenska näringslivet ägt rum i mindre utsträckning än man kunde tro. Det vore givetvis naivt att påstå annat än att starka krafter kontinuerligt knuffar företag runt om i världen mot en allt flitigare användning av engelska, men datamaterialet som samlats in för denna studie stöder inte uppfattningen att engelskan skulle ha ersatt svenskan i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige.

Sammantaget ger dessa resultat starkt stöd för uppfattningen att det är bra att kunna svenska om man jobbar i ett svenskägt dotterbolag i Finland eller ett finskt företag med betydande verksamhet i Sverige. Även om kunskaper i svenska endast i undantagsfall krävs för att få in foten på lägre positioner i bolag av den här typen visar materialet att språkkunskaperna har påtagliga implikationer för den fortsatta karriärutvecklingen. I många fall är kunskaper i svenska ett kriterium för avancemang till högre poster, och denna effekt förefaller att bli starkare ju högre upp i hierarkin man kommer.

Den övergripande slutsatsen av denna utredning är att det inte råder något tvivel om att svenskan fortfarande spelar en viktig roll inom den betydande del av Finlands näringsliv som lever på handel och ekonomisk samverkan med Sverige.

För individuella arbetstagare kunde implikationerna av studien sammanfattas så här: att göra karriär i ett svenskägt dotterbolag eller ett finskt bolag med omfattande verksamhet i Sverige är helt klart lättare om man kan svenska. Att kunna flytande svenska blir allt mer sällsynt i Finland, men nyttan av att kunna språket i affärskontakter till Sverige minskar inte – snarast tvärtom. Så länge svenska samarbetspartner uppfattar det som positivt att kunna kommunicera på sitt eget språk, kan svenskkunniga finländare som väljer att arbeta i kontaktytan mellan de två länderna uppnå betydande karriärmässiga fördelar.

Idag är det bara en liten andel av varje finländsk årskurs som lär sig tillräckligt mycket svenska för att kunna använda språket i professionella sammanhang. Det har framförts att ett eventuellt slopande av den obligatoriska skolsvenskan skulle förstärka denna tendens. Provokativt kan man fråga sig om detta är så farligt. Ur ett rent ekonomiskt perspektiv kan man argumentera för att suget på arbetsmarknaden nog kommer att sköta om att ett tillräckligt antal personer även i framtiden lär sig svenska, och får lön för mödan i form av bättre compensation samt bättre sysselsättnings- och avancemangsmöjligheter ifall de väljer att jobba inom den del av vår företagssektor som har en stark exponering mot Sverige.

Samtidigt bör man vara försiktig med beslut som kan öka ojämlikheten på arbetsmarknaden eller orsaka ångest och frustration hos enskilda arbetstagare som oväntat ställs inför kravet att kommunicera på ett språk de inte lärt sig. På basis av denna undersökning är det klart att svenskan fortfarande är till fördel i många företag, och potentiella arbetstagare har rätt att få veta detta så att de kan fatta sina egna val därefter. Därför har både utbildningssystem-

met och arbetsgivarna en plikt att vara tillräckligt tydliga gällande det faktum att det inom en viktig sektor av vår ekonomi, på ganska många poster – och särskilt på chefsnivå – alljämt finns ett reellt och konkret behov av goda kunskaper i svenska.

Inledning

Vilka språk lönar det sig att kunna? Vad kräver arbetsgivarna inom den privata sektorn idag för språkkunskaper av potentiella arbetstagare? Räcker det med finska, måste man kunna engelska? Hur är det med svenskan? Vad vet vi och vad tror vi? Hur ska det finländska utbildningssystemet och dess olika intressenter – skolelever, studenter, lärare, arbetsgivare, politiker, skattebetalare – förhålla sig till dessa frågor?

Denna rapport skrivs på uppdrag av tankesmedjan Magma sommaren 2011 i ett läge då vi alltjämt smälter konsekvenserna av den största politiska skrällen i Finland på länge i form av Sannfinländarnas valframgång. Under denna process, och valdebatten som föregick den, har även språkbehoven i Finland vädrats ur många vinklar. Som företagsekonom uppfattar man kanske inte den politiska diskussionens finaste nyanser, men noterar ändå att de argument som framförs inte sällan tar avstamp i åsikter och uppfattningar om behoven hos näringsliv och arbetsgivare. Värdet av olika språk bedöms utgående från de språkkunskaper som elever och studenter anses behöva i sina framtida roller som arbetstagare.

Den här vinkeln på språkfrågan har naturligtvis anlagts också före valet 2011. Förnyelsen av språklagen år 2004 satte fart på den nationella språkdebatten i Finland och ledde till en märkbar skärpning av tonläget i argumentationen särskilt för och emot svenskan (Saukkonen 2011). Även i denna diskussion har det framförts olika nyttoargument med direkt koppling till sysselsättningsmöjligheter och arbetsgivarbehov.

Då nu näringslivets behov har etablerats som ett standardargument i språkdebatten, är det viktigt att reda ut hur detta behov egentligen ser ut. Vi måste försöka bilda oss en nyanserad helhetsbild som hjälper oss förstå varför och hur det relativt abstrakta

begreppet ”näringslivets behov” konkretiseras i de beslut som enskilda chefer i enskilda företag fattar. Man kan nog påstå att denna helhetsbild hittills har utretts förvånansvärt ytligt med tanke på hur viktig den är för den fortsatta utvecklingen av vår nationella språkpolitik. Professor Marika Tandefelts konstaterande att ”vi nu rör oss på ett område där det ännu saknas tillräckligt omfattande studier” (Tandefelt 2003: 119) gäller alltså.

Det finns utredningar av god kvalitet om olika aspekter av språk, språkval och språkliga behov inom företagssektorn i Finland, men dessa har till stor del framlagts i akademiska fora, vilket kanske begränsat spridningen av deras resultat. Rena åsiktsyttringar och enkäter vars utförande lämnat en del övrigt att önska har däremot slagits upp stort och behandlats som fakta i både pressen och olika nätforum. Detta är kanske inte förvånande med tanke på hur laddad frågan är. Men särskilt mot den här bakgrunden vågar jag påstå att undersökningar som denna behövs och är viktiga.

Läsaren bör vara medveten om att inställningen till språkfrågor inom företagssektorn utgår från delvis andra premisser än inom den offentliga sektorn. Företag finns i första hand till för att skapa ekonomisk vinst. Av det här följer att det är vanligare och mer legitimt för beslutsfattare i företag att ta ställning till språkfrågor utgående från nyttoargument som tidseffektivitet och ekonomiska kostnader. Samtidigt är företagssektorn i språkligt hänseende mindre reglerad och mindre styrd av historiska och samhällliga hänsyn än andra delområden av samhället. Man kan se den som ett experiment i vad som händer när ekonomisk rationalitet är den styrande logiken i språkfrågor. Detta är ändå inte liktydigt med att beslut om språkfrågor inom företagssektorn uteslutande skulle fattas på rationella grunder – som undersökningen visar spelar känslomässiga argument in också här.

Vidare är det viktigt att märka att rapporten på uppdragsgivarens önskemål är avgränsad till den del av den finska företagssek-



**Företagssektorn är
i språkligt hänseende
mindre reglerad och mindre
styrd av historiska och
samhälleliga hänsyn än andra
delområden av samhället.**



torn som har en stark exponering mot Sverige. Därför är den empiriska undersökningen inriktad på finska företag med betydande verksamhet i Sverige (i termer av omsättning, försäljningsvolym, antal anställda, antal dotterbolag osv.) och svenskägda dotterbolag med verksamhet i Finland. Rapporten fokuserar alltså på språk-användning i endast en viss del av vår företagssektor – låt vara en mycket viktig sådan – och är inte en heltäckande analys av sektorn som helhet.

Ett korstryck av trender

Sverige är det främsta ursprungslandet till utländska investeringar i Finland och hör till Finlands allra största handelspartner. På grund av den långt gångna integrationen mellan våra näringsliv är det osannolikt att detta tillstånd radikalt skulle förändras inom överskådlig framtid, oberoende av politiska svängningar och Rysslands ekonomiska tillväxt. För väldigt många finska företag betyder globalisering i praktiken ökad samverkan med moder-, syster- och dotterbolag, kunder, leverantörer och partner i Sverige. Dessa nära kopplingar mellan Finlands och Sveriges näringsliv kan tolkas som att en stark svenska i Finland är önskvärd av rent ekonomiska skäl.

Samtidigt finns dock ett parallellt argument som leder till en annan slutsats. I alla delar av världen är det nämligen så att näringslivet är den samhällseliga sektor som allra starkast formas av den pågående globaliseringen. Ett av de fenomen som associeras närmast med globalisering är i sin tur det engelska språkets fram-marsch. Forskarna talar om "Englishization" (Dor 2004), ett ännu inte till svenska översatt nyord som betyder en övergång till engelska i regioner och inom domäner där man dittills använt ett annat språk. Och det finns alltså goda skäl att tro att denna tendens har varit särskilt stark inom näringslivet.

Svenska och finska företag utgör inga undantag från denna utveckling. Det krävs ingen djupdykning i vår industrihistoria för att se att de nordiska hemmamarknadernas anspråkslösa storlek tvingat våra företag att söka tillväxt utomlands i ett tidigt skede, jämfört med till exempel amerikanska, tyska eller indiska företag som kunnat växa sig stora på hemmamarknaden innan de behövt tänka på internationalisering. De flesta större nordiska företag har alltså genomgått en internationaliseringsprocess i ett tidigt skede av sin utveckling.

Denna process kan ta många former, från export och mindre direktinvesteringar utomlands till utländskt majoritetsägarskap och delvis eller fullständig utflyttning av verksamheten från ursprungslandet. Men oberoende av form brukar ökad internationalisering leda till att företag från små språkområden börjar använda mer utbredda språk. Och för nordiska företag har detta i praktiken betytt en ökad användning av engelska.

Dessa två trender – bilateral integration över den finsk-svenska lands- och språkgränsen och en global tendens att övergå till engelska – skapar ett intressant korstryck med alldeles särskilda implikationer för svenskans roll i handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Sverige och Finland. Det finns trovärdiga argument både för att svenskans betydelse inom det finska näringslivet har minskat och för att den har ökat. Men det är oklart vad nettoeffekten är och vilken roll svenskan idag spelar i relation till andra språk, framför allt engelskan.

Inte desto mindre har frågan hög relevans för Finlands nationella språkpolitik, centrala delar av det finska och det svenska näringslivet och för ett stort antal individer som på ett eller annat sätt behöver förhålla sig till frågor om språk och språkanvändning på axeln Finland-Sverige. Det är med tanke på dessa mottagare som den här rapporten är skriven.



Det finns trovärdiga argument både för att svenskans betydelse inom det finska näringslivet har minskat och för att den har ökat.



Syfte

Mot den bakgrund som beskrivits ovan går vi nu över till att definiera syftet för denna studie. Studien utförs alltså på uppdrag av tankesmedjan Magma och syftar till att *utreda vilken betydelse svenska språket idag har för handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige*. Från detta övergripande syfte kan vi härleda ett antal delfrågor och därtill hörande underfrågor som i denna rapport organiserats enligt följande:

1. *I vilken omfattning används svenska i den dagliga verksamheten?* Intresset är här att utreda i vilken utsträckning svenska används i de företag som hör till undersökningens målgrupp. Mer specifikt, eftersom det finns skäl att tro att språkanvändningen varierar betydligt mellan olika delområden av företagets verksamhet, vill jag ta fram information om i vilka proportioner finska, svenska och engelska används i intern kommunikation, kommunikation med kunder respektive leverantörer, och kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige.
2. *Uppfattas svenskan ha en betydelse och ett mervärde för handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige?* Här är fokus på hur personer med betydande praktisk erfarenhet av handel och ekonomiskt samarbete över en viss nationell gräns uppfattar betydelsen av ett visst språk i detta sammanhang. Avsikten är alltså att undvika generella frågor av den typ som ställts av till exempel nyhetskanalen YLE Uutiset, som i februari 2011 frågade Finlands 20 största bolag vilka krav på svenska som ställdes för att få jobb i bolaget ifråga (www.yle.fi, 2.2.2011). Frågan är så allmän att svaret blir självklart: naturligtvis kräver inget Finlandsbaserat bolag kunskaper i svenska av sina anställda i till exempel Brasilien

eller Kina. Men att veta detta är till föga hjälp då det gäller att ta ställning till Finlands nationella språkpolitik i ett läge där handeln med Sverige fortfarande står för en betydande del av vår BNP. Den här delfrågan riktar alltså vårt intresse mot erfarenheter, uppfattningar och tankar om svenskans roll hos beslutsfattare i finska företag med stark exponering mot Sverige.

3. *Hurudan är tillgången på arbetstagare med kunskaper i svenska och vad för betydelse – om någon – har svenskan för rekrytering och befordran?* Detta delsyfte inbegriper tre skilda frågor. Den första har att göra med ett av de centrala nyttoargumenten för upprätthållandet av svenskan som obligatoriskt skol-språk och för hela det svenskspråkiga utbildningsväsendet i Finland, nämligen att vi måste utbilda ett tillräckligt antal personer för att täcka yrkeslivets behov av medarbetare med kunskaper i svenska. Språklärarna har redan för länge sedan slagit larm om att avskaffandet av svenskan som ett obligatoriskt ämne i studentexamen minskat intresset för språket och lett till en sänkning av kunskapsnivån, och motsvarande observationer har gjorts även inom högskolesektorn. Men hur – om alls – syns den här trenden i arbetslivet idag? Råder det redan brist på svenskspråkiga arbetstagare? Delfrågan om svenskans betydelse för rekrytering handlar om en relaterad fråga, nämligen i vilken mån arbetsgivarna uppfattar kunskaper i svenska som en viktig kompetens, någonting man aktivt söker efter och använder som besluts-kriterium i anställningssituationer. Slutligen handlar delfrågan om svenskans betydelse för befordran om hur språkkunskaper påverkar individuella arbetstagares konkurrenskraft, både i deras egna ögon och i arbetsgivarnas.

4. *Hur har dessa faktorer förändrats över tid?* Med denna del-fråga vill jag utforska respondenternas uppfattningar om hur svenskans betydelse för handel och ekonomiskt samarbete mellan Finland och Sverige utvecklats över tid på alla de dimensioner som delfrågorna 1–3 inbegriper. En viss individs syn på denna fråga formas naturligtvis av hennes egna erfarenheter från vissa specifika företag och arbetsuppgifter, som kan vara nog så personliga, och bredare kvantitativt data med en tidsdimension finns att tillgå endast i mycket begränsad mån. Den kombination av enkätsvar och djupintervjuer som den här undersökningen bygger på ger ändå en del fingervisningar om utvecklingen under de senaste 20 åren.

Vad vi redan vet

Språkanvändning och språkval inom företagssektorn

Forskare inom ämnet företagsledning har påvisat ett antal konsekvenser av en övergång till engelska i bolag med rötterna i andra språkområden. Bland annat har det konstaterats att engelska i regel införs som formellt internt kommunikationsspråk inte bara för att det har karaktären av minsta gemensamma nämnare rent praktiskt sett, utan även för att det i många fall uppfattas som det mest legitima och neutrala alternativet, särskilt då ingen av de inblandade parterna har det som sitt första språk. Det finns ofta en stark vilja att ”skapa en jämn spelplan” där ingen av parterna har en ”orättvis” hemmaplansfördel av språket.

I den omfattande studie av finanskoncernen Nordeas tillblivelse som redigerats av organisationsforskarna Eero Vaara och Anne-Marie Søderberg (Vaara & Søderberg 2003) relateras de starka negativa reaktionerna bland de finska anställda efter fusionen mellan Merita och Nordbanken, då den fusionerade banken i initialskedet

försökte införa svenska som internt företagsspråk. Dessa reaktioner ledde mycket snabbt till att företagsspråket byttes till engelska, vilket uppfattades som ett rättvisare val eftersom det inte gav någondera fusionsparten fördelen att få kommunicera på sitt eget modersmål.

Samtidigt vet vi att ett formellt beslut att införa engelska som företagsspråk inte innebär att företagets hela verksamhet därefter sköts på detta språk. Ett formellt beslut om att välja ett visst språk som företagsspråk är långt ifrån liktydigt med att detta språk därefter används i alla delar av den dagliga verksamheten. Kommunikationen med externa intressenter sker till övervägande delen på deras egna språk och skapar ett betydande behov av översättning inom det berörda företaget. De flesta externa relationer, som till exempel leverantörs- och kundkontakter, marknadsföring, försäljning och kundservice, riktar ju sig till lokala kunder, sköts av lokala anställda i lokala dotterbolag och till övervägande delen på lokala språk. Utan kunder ingen business – och oberoende av bransch tenderar kunder att föredra att bli betjänade på sitt eget språk. I internationella företag fungerar alltså dotterbolagen, bland många andra uppgifter, som ”översättare” mellan den lokala marknaden och moderbolaget. Och denna roll är viktig för hela företagets legitimitet på marknaden ifråga. Hur skulle finska kunder förhålla sig till utländska bolag som endast kommunicerade med dem på engelska?

Inte heller med interna intressenter kan man alltid använda engelska även om ett formellt beslut om detta har fattats. Till exempel hindrar valet av engelska som företagsspråk inte uppkomsten av informella interna kluster baserade på andra språk. Rebecca Piekari (tidigare Marschan), professor i internationell företagsledning på Aalto-universitetets handelshögskola och en av pionjärerna inom forskningsområdet språk i internationella bolag, har dokumenterat ett exempel på sådan klusterbildning i ett Finlandsbaserat storbo-

lag med engelska som officiellt språk (Marschan, Welch & Welch 1997, Marschan-Piekkari, Welch & Welch 1999a, 1999b).

I Piekkaris fallföretag fanns en intern subgrupp som talade toppledningens språk – i detta fall finska. Denna ”finska maffia” bildade en inre krets med stort inflytande inom bolaget, vilket re-tade och alienerade medarbetare som inte kunde finska. Därtill förekom i bolaget ett antal andra kluster som nog överskred vis-sa nationella gränser, men ändå följde språkgränserna. Det fanns till exempel ett nordiskt kluster där man talade skandinaviska, ett tyskt kluster som inbegrep enheter i både Tyskland och Österrike, och ett latinskt kluster bestående av spanska, mexikanska och ita-lienska enheter. Som helhet orsakade denna informella ”skuggor-ganisation” betydande problem för kunskapsöverföringen och det interna samarbetet inom bolaget ifråga.

Därtill begränsas företagsledningens förmåga att genomdriva en konsekvent användning av engelska som officiellt internt språk ofta av att medarbetarna inte har tillräckligt goda språkkunskaper för att kunna tillgodogöra sig all relevant information på engelska, utan behöver få den översatt till sitt eget språk. Också de medar-be-tare som i princip har de behövliga kunskaperna för att kunna för-stå kommunikation om komplicerade arbetsrelaterade ärenden på engelska väljer gärna ett annat språk som de känner sig bekvämare med, ifall det finns socialt stöd för detta.

I praktiken betyder detta att om majoriteten av medarbetarna i en viss enhet kan något annat gemensamt språk bättre än engel-ska, kommer engelska sannolikt inte att vara det faktiska interna kommunikationsspråket inom enheten ifråga – oberoende av vad ledningen vill och reglerna på koncernnivå säger. Därtill kommer att dessa regler ofta ger ett visst tolkningsutrymme, som Rebecca Piekkari, Riikka Fredriksson och jag dokumenterat i en studie av det tyska storföretaget Siemens (Fredriksson, Barner-Rasmussen och Piekkari 2006).



**Ett formellt beslut att
välja ett företagsspråk
betyder inte att detta språk
därefter alltid används i
den dagliga verksamheten.**



Språklandskap inom företagssektorn

Konceptuellt kan de fenomen som granskas i denna rapport förstås med hjälp av begreppet ”språklandskap” (eng. *linguascap*). Termen bygger på antropologen Appadurais (1996) arbete och har nyligen tagits i bruk av organisationspsykologen Chris Steyaert och hans kolleger Anja Ostendorp och Claudine Gaibrois vid universitetet i Sankt Gallen som ett hjälpmedel för att förstå språkanvändning och mångspråkighet i internationella företag.

Steyaert, Ostendorp och Gaibrois (2011:270) definierar språklandskap som *”the discursive configuration that is formed by the tensions between the various discourses people draw upon to argue for and negotiate a specific language use.”* I denna definition hjälper begreppet oss att se hur det i alla organisationer finns olika diskurser som individuella aktörer kan ta avstamp i för att hitta argument och motargument då de förhandlar om vilket eller vilka språk som ska användas, när, och hur. Vidare belyser definitionen att det finns spänningar mellan de olika diskurserna, och att dessa spänningar tillsammans bildar en helhet, en ”konfiguration”, som kan se olika ut i olika sammanhang. Språklandskapen kan alltså variera betydligt från organisation till organisation.

I sin empiriska analys av två internationellt verksamma företag med säte i den franskspråkiga delen av Schweiz finner Steyaert, Ostendorp och Gaibrois sex olika diskurser som alla inverkar på de språkval som görs i båda företagen, men med olika styrka:

1. Anpassning till det språk som fungerar bäst på en viss ort eller ett visst geografiskt område
2. Anpassning till samtalspartnerns språk
3. Kollektiva förhandlingar om vilket språk man ska använda tillsammans

4. Parallell användning av flera språk
5. Användning av ett tredje språk som kompromiss
6. Improvisation då det inte går att hitta ett gemensamt språk

Företagen i Steyaerts och hans kollegers studie bär de fingerade namnen Globalos och Maximal och båda uppvisar likartade mönster i termer av en balansgång mellan engelskan och de fyra schweiziska nationalspråken.

Eftersom Globalos är större och mer internationellt orienterat än Maximal, och har fler utländska anställda vid sin schweiziska enhet, är tendensen där mycket starkare att välja den i globala näringslivssammanhang mycket vanliga diskurs som förespråkar engelska som ett ”kompromisspråk” mellan de olika nationella språken (diskurs 5). I Maximal domineras däremot språklandskapet av diskurserna 2, 3 och 4, som alla har långa traditioner i det schweiziska sättet att hantera landets mångspråkighet och i den meningen kan uppfattas som mer traditionella och lokala. Steyaert med kolleger uppfattar dessa diskurser som typiskt schweiziska sätt att hantera mångspråkighet, men de låter bekanta även för en finsk läsare.

Denna konceptapparat belyser att det finns ett begränsat antal sätt att förhålla sig till och prata om det faktum att man lever och verkar i en mångspråkig verklighet. Men dessa sätt har olika styrka i olika sammanhang beroende på de inblandade aktörerna och deras inbördes styrkeförhållanden, och detta kan ge upphov till mycket olika slutresultat. Ibland dominerar en viss diskurs och språklandskapet kan sägas vara uniformt, i andra sammanhang är det hård tävling mellan flera diskurser och den språkliga verkligheten uppfattas mycket olika av olika aktörer.

Utifrån detta synsätt kommer även datamaterialet i den här studien att analyseras. Angreppssättet gör det möjligt att både identi-

fiera enskilda diskurser som påverkar språk och språkanvändning i finska företag med stark exponering mot Sverige och att bedöma hurdana språklandskap spänningarna mellan dessa diskurser ger upphov till.

Metodöversikt

Förförståelse

I detta avsnitt redogör jag först för min egen bakgrund och förförståelse för ämnet, eftersom jag anser att det i all samhällsvetenskaplig forskning är viktigt att känna till forskarens utgångspunkter för att kunna förstå hans eller hennes slutsatser. Sedan går jag över till att beskriva de metoder som använts för att utföra den empiriska undersökningen.

Jag är en tvåspråkig storhelsingforsare med svenska som hemspråk, men har alltid talat finska med många av de personer som står mig allra närmast. En smidig växling mellan två starka språk är en normal del av min vardag och identitet. Först i tonåren blev jag medveten om den inhemska språkbarriärens existens och all den intellektuella och emotionella barlast som vidhäftar den. Som arbetsspråk har jag sedan 1998 använt engelska, svenska och finska, i den ordningen. Nästan all min verksamhet som forskare syftar till att publicera artiklar i ansedda internationella tidskrifter på engelska samt att presentera och försvara mina rön i engelskspråkiga fora inför en internationell krets av kolleger varav de flesta, liksom jag själv, inte har engelska som första språk.

Rent professionellt är min infallsvinkel på ämnet språk inte språkvetenskaplig eller sociologisk, utan företagsekonomisk. Jag är forskare i ämnet internationell företagsledning och kom i kontakt med frågor om språk och mångspråkighet för ungefär tio år sedan, då jag inledde arbetet med min doktorsavhandling om

kunskapsöverföring i multinationella företag (Barner-Rasmussen 2003). Sedan dess har jag arbetat aktivt med ämnet, publicerat mig i akademiska företagsledningstidskrifter och tillsammans med kolleger ordnat internationella symposier om detta tema.

Tills jag åtog mig att skriva denna rapport har jag medvetet hållit mig borta från den nationella språkdebatten i Finland. Men kopplingarna mellan språkanvändning i företag och diverse språkrelaterade ställningstaganden på nationell nivå är så uppenbara att jag som forskare gärna vill bidra till debatten med information som inte tidigare lagts fram i denna omfattning varken i Finland eller annanstans.

Metod och material

Det empiriska underlaget för denna rapport har samlats in i två olika steg: en pilotundersökning i enkätformat och en uppföljningsstudie baserad på djupintervjuer. Datamaterialet för pilotundersökningen samlades in i januari 2011 via en webbenkät som riktades till nyckelpersoner i finska företag med betydande verksamhet i Sverige samt svenskägda dotterbolag i Finland. I februari-april 2011 kompletterades dessa data med djupintervjuer i samma målgrupp. Nedan redogör jag för de datainsamlingsmetoder som använts och ger en översikt över det material som samlats in.

Pilotundersökningen

Samplet för pilotundersökningen definierades genom att kombinera medlemsuppgifter från Difa (föreningen för svenska dotterbolag i Finland), finsk-svenska handelskammarens offentliga medlemsregister, samt mina egna, på tidigare forskningsprojekt baserade register. Denna process resulterade i en lista med kontaktuppgifter till nyckelpersoner i 201 företag. Företagen innefattade allt från

höggradigt internationaliserade industribolag till små expertorganisationer verksamma endast i Finland och Sverige.

Webbenkäten uppgjordes både på svenska och finska och skickades till respondenterna per e-post. Respondenterna ombads dels besvara enkäten själva, dels skicka den vidare till kolleger med god insyn i till exempel personalfrågor och rekrytering, extern och intern kommunikation, samt marknadsföring. Av de 201 adresserna visade sig nio vara ur funktion, så den faktiska sampelstorleken var 192. Enkäten besvarades av 85 personer (59 på svenska, 26 på finska) som representerade 72 i Finland verksamma enheter inom 64 olika moderbolag. Svarsprocenten blev därmed 37,5 procent på enhetsnivå och 33 procent på moderbolagsnivå. Detta är relativt höga svarsprocenter för en webbenkät, vilket indikerar att temat upplevdes som angeläget.

Av de 64 moderbolagen i datamaterialet var 37 svenska och 27 finska. De hade i genomsnitt ca 14 000 anställda, omsatte cirka 2,8 miljarder euro och hade verksamhet i 20 länder. De 72 i Finland verksamma enheter som våra 85 respondenter arbetade i hade i genomsnitt ungefär 800 anställda och omsatte cirka 290 miljoner euro. Sammanlagt representerar enkätsvaren företagsverksamhet som sysselsätter runt 57 000 personer i Finland och har en omsättning på cirka 19 miljarder euro per år.

Resultaten av pilotundersökningen presenterades i mellanrapporten ”Finns det ett business case för svenskan?”, som utgavs av Magma i februari 2011. Därefter inleddes arbetet med uppföljningsstudien.

Uppföljningsstudien

Denna del av datainsamlingen utfördes i februari-april 2011 och målet var att skapa en djupare förståelse för de fenomen som dykt upp i pilotundersökningen. För detta ändamål kontaktade jag och

projektets forskningsassistent, ekonomie studerande May Lönnholm nyckelpersoner i samma målgrupp som webbenkäten – alltså finska företag med betydande verksamhet i Sverige samt svensk-ägda dotterbolag i Finland. Vi utförde sedan grundliga intervjuer på 45–90 minuter med totalt 23 personer ur 12 företag i denna målgrupp.

Respondenterna för uppföljningsstudien identifierades delvis via webbenkäten. De som besvarade enkäten hade nämligen möjlighet att (skilt från sina svar) skicka in sina kontaktuppgifter ifall de var intresserade av att ställa upp på en intervju. Av de 85 personer som skickade in webbenkäten utnyttjade 22 denna möjlighet. Bland dem valde jag ut 13 personer som företrädde både finska och svenska som modersmål, svenska dotterbolag och finska moderbolag, olika branscher, och företag av olika storlekar. Dessa personer kontaktade jag per e-post och telefon för att be om intervjutider.

Flertalet av dem som skickat in sina kontaktuppgifter representerade svenska dotterbolag (totalt 17 personer av 22). Därtill visade det sig att representanterna för finska moderbolag bland de utvalda 13 personerna trots allt inte var villiga att ställa upp på intervju då de väl kontaktades, fastän de själva tidigare valt att lämna in sina kontaktuppgifter. I alla fallen angavs tidsbrist som orsak.

För att väga upp detta bortfall och samtidigt säkra att innehållet i intervjuerna inte skulle snedvridas av att alla respondenter var sådana som anmält sig frivilligt via webbenkäten, kontaktade jag representanter för ytterligare 6 finska moderbolag som inte besvarat enkäten och bad även dem ställa upp på intervjuer. Av dessa svarade tre jakande. Slutligen gjordes alltså djupintervjuer i nio svenska dotterbolag och tre finska moderbolag, summa 12 företag. En av intervjuerna utfördes av mig ensam, fyra av mig och May Lönnholm tillsammans, och 19 av May Lönnholm ensam. Alla intervjuerna följde samma semistrukturerade intervjuguide.

I vart och ett av de 12 bolagen ombads den första respondenten ("kontaktpersonen") rekommendera ytterligare respondenter inom bolaget. Kriterierna var att de skulle ha god kännedom om språkrelaterade frågor men representera en annan språkbakgrund än kontaktpersonen själv eller ha en annan infallsvinkel på ämnet, till exempel befinna sig på en annan hierarkisk nivå eller ha andra slags arbetsuppgifter. Helst skulle båda dessa kriterier uppfyllas. Kontaktpersonerna var ovilligare än väntat att rekommendera ytterligare respondenter, möjligen för att ämnet för undersökningen av vissa upplevdes som känsligt och till och med obekvämt – en sak vi diskuterar mer utförligt nedan. I sju av de 12 företagen fick vi ändå göra fler än en intervju, och de 23 respondenter som vi på detta sätt fick tillgång till representerade en bred skala hierarkiska positioner, språkbakgrunder och arbetsuppgifter.

Alla de personer som ställt upp på djupintervjuerna har fått löfte om att både deras egen och företagets identitet ska hållas hemlig. Av detta skäl är alla namn i resultatgenomgången fingerade. För att läsaren ändå ska kunna tillägna sig en uppfattning om företagets verksamhet och de röster som hörs i intervjuцитaten ges en översikt av materialet i tabell 1.

Tabell 1: Översikt över intervjumaterialet

Företag*	Typ	Bransch	Koncernens huvudmarknader	Respondenter*	Titel/arbetsuppgift	Intervju-språk
Alfa	Svenskt dotterbolag	Tjänster för företagskunder	Norden	Ulf	Landschef	Svenska
Beta	Finskt moderbolag	Konsult-tjänster	Globalt	Majja	Ledningsgruppsmedlem	Finska
				Erkki	Ledningsgruppsmedlem	Finska
Gamma	Svenskt dotterbolag	Media	Sverige, Finland, Baltikum	Anu	Landschef	Finska
Delta	Finskt moderbolag	Infrastruktur	Östersjöregionen och kringliggande länder	Stefan	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
				Majbritt	Expert	Svenska
				Maritta	Ledningsgruppsmedlem	Finska
Epsilon	Svenskt dotterbolag	Finans-tjänster	Globalt med tyngdpunkt i Europa	Elli	Landschef	Finska
				Anne	Expert	Finska
				Mika	Direktör	Finska
Zeta	Svenskt dotterbolag	Konsument-produkter	Globalt	Sten	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
Theta	Svenskt dotterbolag	Konsult-tjänster	Globalt	Ernst	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
				Jaana	Expert	Finska
Jota	Finskt moderbolag	Konsument-produkter	Östersjöregionen	Mariann	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
				Anders	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
Kappa	Svenskt dotterbolag	Finans-tjänster	Globalt med tyngdpunkt i Europa	Pekka	Direktör	Finska
				Tuuli	Expert	Finska
				Jacob	Landschef	Svenska
Lambda	Svenskt dotterbolag	Tjänster för företagskunder	Globalt med tyngdpunkt i Europa	Gunnar	Landschef	Svenska
Sigma	Svenskt dotterbolag	Tjänster för företagskunder	Europa, med tyngdpunkt i Norden	Staffan	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
Ypsilon	Svenskt dotterbolag	Konsument-produkter	Norden	Fredrik	Ledningsgruppsmedlem	Svenska
				Mirja	Ledningsgruppsmedlem	Finska
				Hans	Landschef	Svenska
N=12	9 svenska DB, 3 finska MB			N=23 (svenska DB=16, finska MB=7)		N=12 på svenska, 11 på finska

*Alla namnen är fingerade

Reflektion över datainsamlingen

Forskningsassistent May Lönnholm träffade så gott som alla våra respondenter personligen och hade goda möjligheter att småprata informellt med dem och även observera nyanserna i deras reaktioner på intervjufrågorna. Jag har därför bett henne skriva en reflektion över datainsamlingen som hon upplevde den. Hennes text följer nedan:

”Respondenterna refererade ofta till bredare sociala och politiska sammanhang när de diskuterade intervjufrågorna. Den politiserade debatten om svenskans roll i Finland och frågan om den så kallade tvångssvenskan dök frekvent upp, vilket kanske delvis reflekterar tidpunkten då intervjuerna genomfördes – mellan februari och april 2011, tätt intill riksdagsvalet i april, då frågan konstant debatterades i medierna och var ett mer eller mindre framträdande inslag i partiernas valkampanjer.

Vissa respondenter ställde sig rätt så avgjort på den ena eller andra sidan av den här debatten och ibland var yttrandena tämligen känslöbetonade, vilket tyder på att ämnet är aktuellt, politiskt och känsligt.

I vilken utsträckning respondenternas personliga åsikter i denna debatt påverkat deras svar på intervjufrågorna om den relativa betydelsen av vissa språk i Finlands näringsliv och samarbetet mellan Finland och Sverige är dock svårt att säga.”

Mina egna erfarenheter, både från detta projekt och från andra liknande undersökningar, är mycket liknande. Jag har ofta kunnat konstatera att ämnet språk är laddat även i jobbsammanhang och rör upp personliga känslor och erfarenheter som inte alltid är positiva.

I det material vi nu ska analysera finns på finskt håll många omnämnanden om upplevda personliga tillkortakommanden och



**Ämnet språk är laddat
även i jobsammanhang
och rör upp personliga
känslor och erfarenheter
som inte alltid är positiva.**



känslor av skam och misslyckande för att man inte har haft tillräckligt goda språkkunskaper i någon viss situation. På svenskt håll finns i sin tur en besvärad medvetenhet om att ens språk kan väcka aggressiva känslor och att man kan uppfattas som orättvist privilegierad, vilket säkert bidrar till att många gärna tonar ner svenskans roll och de fördelar de har haft av att kunna språket. Vi återkommer till dessa mönster i nästa kapitel.

Analysmetoder

Alla intervjuer bandades, och de transkriberades ord för ord av May Lönnholm som en del av arbetet för hennes pro gradu-avhandling i företagsledning och organisation. Både banden och utskriften har analyserats av undertecknad med hjälp av metoder för teori-genererande kvalitativ forskning som är väl etablerade inom forskningsområdet företagsledning och organisation. Särskilt har jag inspirerats av Eisenhardts (1989), Strauss och Corbins (1990) samt Yins (2003) metoder för dataanalys, med särskilt fokus på härledning av teoretiska mönster ur fallstudier.

Jag har analyserat materialet på både individ- och företagsnivå, vilket konkret inneburit inbördes jämförelser mellan både de 23 respondenterna som individer och mellan de 12 företagen som enskilda fall. Då flera respondenter representerat samma företag har jag även jämfört deras utsagor sinsemellan, och då som sagt kunnat konstatera att de gett en sinsemellan samstämmig bild av språkanvändningen i respektive företag. Därför antar jag att även de intervjuer där en respondent företrädde sitt företag ensam ger en pålitlig bild av språkanvändningen i detta företag som helhet.

Vidare har jag kontinuerligt jämfört intervjumaterialet med enkätmaterialet, vilket ger resultaten större stabilitet och minskar risken för att särdrag hos intervjurespondenter eller fallföretag skulle snedvrída resultaten.

Jag har eftersträvat en öppen och transparent analys som integrerar både statistik och ord, och ger utrymme för förklaringar både på individ- och företagsnivå. För att ge läsaren bättre insyn i det kvalitativa materialet har jag inkluderat ett stort antal intervjuer i rapporten. För att bevara citatens autenticitet och inte förlora nyanser genom översättning avrapporteras alla citat på originalspråket. Respondenterna fick själva välja om de ville bli intervjuade på finska eller svenska och som tabell 1 visar fördelades deras val i praktiken jämnt mellan språken. Respondenternas val av intervjuspråk sammanföll i alla fallen med det språk de angav som sitt första språk eller modersmål.

Efter denna redogörelse för rapportens metod övergår vi nu till resultaten. Nästa kapitel består av fyra avsnitt, organiserade enligt de delsyften för rapporten som presenterats ovan. Först ges en översikt över användningen av svenska i den dagliga verksamheten. Därefter avrapporteras de resultat som har att göra med svenskans betydelse och möjliga mervärde respektive dess roll vid rekrytering och befordran. Slutligen anläggs ett tidsperspektiv på dessa tre aspekter.

Svenskan i den dagliga verksamheten

Intresset är här att utreda i vilken omfattning svenska används i de företag som hör till undersökningens målgrupp. Denna information ger en tydligare bild av hur den faktiska språkanvändningen idag ser ut i den företagspopulation vi nu fokuserar på, och formar därmed en grund för den fortsatta diskussionen.

Enkätmaterial

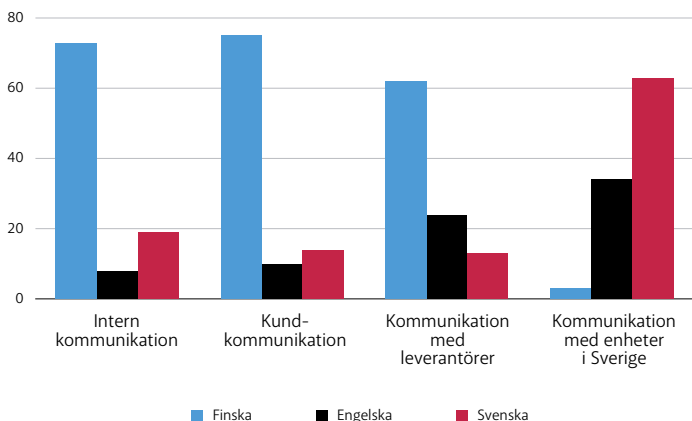
I webbenkäten fick respondenterna först ange den procentuella fördelningen mellan finska, svenska och engelska i den interna kommunikationen i deras företag i Finland, deras kommunikation med kunder respektive leverantörer, och deras kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige.

Det mönster som framträder ur svaren är bekant ur tidigare undersökningar, till exempel min och Christoffer Aarnios färskaste studie om språkanvändning i utländska dotterbolag i Finland, som nyligen publicerats i den ansedda tidskriften *Journal of World Business* (Barner-Rasmussen och Aarnio 2011).

Företagen i samplet skötte sin interna kommunikation i Finland och sin kundkommunikation till cirka 75 procent på finska. I 19 procent av den interna kommunikationen och 14 procent av kundkommunikationen användes svenska, resten gick på engelska. I kommunikationen med leverantörer användes finska i 62 procent av fallen, engelskan kom tvåa med 24 procent och svenskan trea med 13 procent. Sin kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige skötte sampelföretagen till 63 procent på svenska, 34 procent på engelska och 3 procent på finska.

Dessa resultat finns illustrerade i tabell 2 nedan.

Tabell 2: Procentuell användning av olika språk bland företagen i pilotstudien



(Siffrorna i grafen = procent av all kommunikation av denna typ)

En närmare analys av dessa svar visade att engelskspråkig intern kommunikation och engelskspråkig kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag var signifikant och positivt korrelerade både med varandra och med moderkoncernens storlek och internationaliseringsgrad. Globaliseringen konkretiseras alltså i det finsk-svenska näringslivet genom att de största och mest internationella företagen inför engelska som koncernspråk, vilket åtminstone i viss utsträckning tvingar fram samma mönster även internt i Finland.

De kvalitativa djupintervjuerna bestyrker detta mönster. Samtidigt visar materialet tydligt att en stor del av kontakterna till Sverige sköts på svenska, också inom internationella storbolag med engelska som koncernspråk. Formella språkbeslut på koncernnivå har nämligen bara en begränsad inverkan på språkvalet i dagliga kommunikationssituationer på lokal och regional nivå, som i relativt hög utsträckning tenderar bestå av lokala språk bakom koncern-

språkets ”fasad” av engelska. Några representativa exempel ur de öppna svar som enkätrespondenterna skickade in återges nedan:

”Jokaisessa maassa puhutaan henkilöstön kesken paikallista kieltä ja konsernikieli on englanti.”

”Omistajakonsernimme on englantilainen ja sinne kommunikoidaan englanniksi. Olemme kuitenkin osa konsernin pohjoismaista yksikköä ja siksi ruotsin kieli on yrityksemme tärkein ja pääasiallinen kieli.”

”Språket är officiellt engelska, i praktiken svenska.”

”Engelska på alla gemensamma internationella möten. Ifall bara möten inom Norden så har vi en blandning av svenska och engelska som gäller. Då vi har möten med enbart koncernledningen i Sverige är det enbart svenska.”

Redan i enkätskedet framträdde alltså det mönster som senare upprepades i det stora flertalet av intervjuerna, och som vi strax ska undersöka närmare med hjälp av citat från dessa. Engelskans roll som affärsvärldens internationella *lingua franca* är idag helt odiskutabel, och då ett företag idag väljer ett formellt företagsspråk är detta så gott som utan undantag engelska. Vidare görs detta val så gott som alltid därför att företaget internationaliserats till den grad att engelskan är det enda språk som de centrala intressenterna – chefer och medarbetare både på koncern- och dotterbolagsnivå, kunder, leverantörer och så vidare – kan ha gemensamt.

Samtidigt betyder detta inte att alla dessa intressenter därefter skulle kommunicera endast på engelska. På individ- och grupplanet är det officiella företagsspråket bara en faktor bland många som påverkar valet av språk i en viss situation. Vana, strategiska och politiska mål, lokala traditioner samt de inblandades språkkunskaper, inbördes maktförhållanden och personliga preferenser spelar också in.



**På individ- och grupplanet
är det officiella företags-
språket bara en faktor bland
många som påverkar valet
av språk i en viss situation.**



Efter denna analys av de övergripande mönstren i enkäten övergår vi nu till att granska intervjumaterialet.

Intervjumaterialet

Då intervjurespondenterna tillfrågades om hur mycket svenskan användes i den dagliga verksamheten, ställde de spontant denna fråga i relation till användningen av engelska och finska och underströk att båda dessa språk användes relativt eller mycket ofta i deras företag. Detta är i linje med enkätresultaten och visar återigen att den interna kommunikationen inom företagsverksamhet som förlagts till Finland i det övervägande flertalet av fallen äger rum på finska, medan en åtminstone måttlig användning av engelska utgör ett slags minimikrav för att kunna bedriva verksamhet också utanför Finlands gränser.

Samtidigt sade den stora majoriteten av respondenterna att svenska användes åtminstone måttligt i deras företag. Endast ett av företagen, konsultbyrån Beta, använde svenska bara i begränsad mån. Beta har anställda i Finland, Sverige och Asien och en intern överenskommelse om att använda engelska som koncernspråk. Detta bottenar dels i kundernas behov, dels i en pågående integrationsprocess som syftar till att föra bolagets enheter närmare varandra, dels i resursbrist inom kommunikationsfunktionen:

"30 meidän suurinta asiakasta muodostavat 80 prosenttia liikevaihdosta. Ja nämä 30 ovat alansa johtavia yrityksiä maailmassa, ne toimii globaalisti, joten sä väkisin törmäät jollain aikavälillä siihen englanninkieleen. [Jos] katsotaan näitä meidän isoja asiakkaita niin heillä on jo vastaavasti oma kielivalinta tehty, ja se on englanti, poikkeuksetta." (Erkki, ledningsgruppsmedlem, Beta)

"Meillähän ei voisi siellä Aasiassa olla työskentelykieli mikään muu kuin englanti." (Maija, ledningsgruppsmedlem, Beta)

”Yksinkertaisesti meillä ei ole resurssuja tuottaa niitä kieliversioita, vaikka minä toki ymmärrän että niille on käyttöä.” (Maija)

Svenska används internt i företagens svenska dotterbolag, men inte i Finland. Som koncernspråk och kontaktspråk från Finland till Sverige används främst engelska. Vissa undantag finns; det är då fråga om personer i den finska organisationen som kan flytande svenska.

”Meidän ylempien johtoryhmien kokouskieli on englanti, kaikissa tilanteissa. Ja jos mennään maaorganisaatioihin niin sitten puhutaan paikallista kieltä. Jonkun verran ruotsinkielellä käydään erilaisia keskusteluita, neuvotteluita ruotsalaisten kanssa, ja lähinnä ne ihmiset jotka sitten puhuvat ruotsia luontaisesti.” (Erkki)

Också i två andra bolag, infrastrukturföretaget Delta och konsultbyrån Theta, indikerade intervjuresultaten att man nog använde svenska i kontakter mellan Finland och Sverige, men i mindre omfattning än engelska. Delta är liksom Beta ett finskägt bolag som gjort betydande företagsköp i Sverige och har många anställda där, men också ett stort antal anställda utanför Norden. Vid tiden för intervjuerna hade bolaget verksamhet i ett dussintal länder. Respondenterna från Delta beskrev språkanvändningen i bolaget i följande termer:

”Vi bara bestämde att det måste bli på det sättet [koncernspråket måste bli engelska]. Och det var kanske naturligt när vi i det skedet var ett finsk-svenskt bolag i praktiken, vi hade lika många medarbetare i Finland som i Sverige. Och då ville man inte ta någondera, antingen finskan eller svenskan. Och plus att vi har 13 språk inom Delta, så det var egentligen ganska naturligt att välja engelskan.” (Stefan, ledningsgruppsmedlem, Delta)

”Meillähän on tämä Ruotsin maayhteys ja paljon toimintaa Ruotsissa. [...] En osaa sanoa prosentuaalisesti kuinka suuri osa meidän ihmisistä käy päivittäin keskusteluja ruotsalaisten kollegoiden kanssa mutta tosi, tosi paljon kuitenkin. [...] Ne [keskustelut] on sitten ruotsiksi tai englanniksi. Ja minä sanoisin että suurin osa kommunikoi englanniksi, mutta niin kuin minä sanoin niin minä puhun aina mieluusti ruotsia, ja tosiaan meillä on paljon näitä suomenruotsalaisia jotka varmasti puhuu sitten ruotsia.” (Maritta, ledningsgruppsmedlem, Delta)

Theta är, i motsats till Beta och Delta, dotterbolag till ett svenskt företag. Det var det enda dotterbolag där svenskan användes endast måttligt jämfört med finska och engelska. Flera orsaker till detta mönster framkom under intervjuerna. För det första är Theta liksom Beta ett konsultföretag vars huvudsakliga kundkrets utgörs av storföretag. Detta skapar ett tryck att arbeta på engelska:

”Englanti on kauhean dominoiva. [...] Ja mitä katsoo asiakasyrityksiä, kansainvälisiä yrityksiä, niin kyllä ne sitten on melkein niin kun että englanti on, englanti tai suomi on oikeasti niin kun virallinen yritys kieli. Että riippuu että jos on kansainvälinen niin sitten tulee siis englanti siihen mukaan.” (Jaana, konsult, Theta)

För det andra är Thetakoncernens verksamhet organiserad så att dess dotterbolag i olika länder mycket ofta jobbar tillsammans inom gemensamma projekt där engelskan är det enda gemensamma språket:

”Hälften av vår koncerns verksamhet är sådan där minst två kontor är inblandade. Det vill säga då från två olika länder.” (Ernst, ledningsgruppsmedlem, Theta)

”Vi började nog sakteligen gå över till engelska just för att vara säkra på att alla förstår varandra. Och det berodde mycket på det att vi då liksom, vårt kontor i [europeisk storstad] blev starkare och starkare,

och där har vi då en massa nationaliteter. Därför för att liksom, dels ha dem med, med på kärran, och sen för att då också den finskspråkiga organisationen skulle hänga med.” (Ernst)

Därför, sade respondenterna, vore det otänkbart att jobba på Theta i Finland utan att kunna engelska:

”Mutta oikeastaan englantia on meillä se pakollinen työkieli siinä mielessä että jos ajattelee niitä rekrytointia niin on hankala kuvitella että meille otettaisiin töihin ihmisiä joka ei osaa englantia. Koska on kuitenkin sen verran kansainvälistä toimintaa.” (Jaana)

Gällande svenskans roll beskrev Jaana språkanvändningen i det finska dotterbolaget i följande termer:

”Me puhutaan siis aina suomea täällä, meillä ei ole yhtään ulkomaalaista töissä. Ja sitten taas konserni itse asiassa puhuu meille englantia. Ja siis konsernin virallinen kieli on englantia. [...] Ne ketkä osaa puhuu konsernin kanssa ruotsia ja ne ketkä ei puhuu englantia. Mutta sitten kanssa aika paljon on kansainvälisiä asiakkaita, ei siis pelkästään Ruotsista, ja näiden kanssa sitten puhutaan englantia.”

Ernst hade en liknande syn på de olika språkens relativa roller i företaget, men berättade att svenska ändå användes informellt inom koncernen. Intervjun med honom indikerade att detta kanske förekom i något större omfattning än den yngre kollegan Jaana var medveten om:

”Själv använder jag kanske 50, 60 procent finska, sen engelska kanske 30 och det övriga är då svenska. Så att det är minst svenska egentligen. Men det är... det kan sedan vara kvalitativt viktigt att kunna svenska

i de lägen där man då använder den eller behöver den. Att finska snackar man i korridorerna, och svenska snackar man när man behöver genomföra någonting. [...] Det är liksom helt klart att svenskan är, helt klart att svenska är internt ett dominerande språk i inofficiella sammanhang [i koncernen]. Men ju längre bort man kommer från Stockholm så dess mindre blir dess betydelse så klart.”

De övriga företagen i studien – det finska moderbolaget Jota och de svenska dotterbolagen Zeta, Lambda, Ypsilon, Alfa, Kappa, Epsilon, Gamma och Sigma – präglades av en omfattande användning av svenska jämsides med finska och engelska, med vissa variationer från bolag till bolag. I Jotas fall ansågs svenskan vara viktig eftersom språket av tradition hade en relativt stark ställning i bolagets finska organisation samtidigt som man nyligen gjort stora företagsförvärv i Sverige.

”Vi har en så stark tradition på svenska i det här företaget också [...] ofta är det just det att du kan tala då till exempel svenska med Sverige [...] [Den nyligen inköpta svenska divisionen] är ju vår största division. Så det är ett jätteviktigt element.” (Mariann, ledningsgruppsmedlem, Jota)

I Zeta, Lambda och Ypsilon använde man svenska flitigt jämfört med både engelska och finska, vilket framför allt berodde på att det var det dominerande språket i alla tre bolagens koncernledning. I fallet Ypsilon hade det finska dotterbolaget under de senaste åren systematiskt strävat efter att rekrytera arbetstagare med goda kunskaper i svenska för att därigenom kunna hävda sig bättre i det interna samarbetet med koncernens andra nordiska enheter. Finlandschefen Hans, själv från Sverige, beskrev språkanvändningen inom företaget i följande termer:

”När svenskar, norrmän, danskar och finnar träffas, så orkar de knappt hålla mötena på engelska, och i vår grupp har de gett upp för länge sedan. De är på skandinaviska, mötena. Det blir inga vettiga möten om, folk bara orkar inte tydligen. Jag försöker alltid föra över det på engelska när jag vet att det är några med från Finland som inte är så duktiga på svenska, men det är helt hopplöst.” (Hans, landschef, Ypsilon)

I Kappa, Epsilon, Alfa, Gamma och Sigma lade respondenterna ungefär lika mycket vikt vid engelska, finska och svenska, och framhöll alla språken som viktiga med tanke på helheten.

I Kappa och Epsilon användes engelskan ofta framför allt på grund av ägarkoncernernas relativt höga internationaliseringsgrad och det därav följande behovet av regelbunden kontakt med kollegor runtom i Europa. Finskans starka roll var självklara i Finland eftersom båda bolagen verkade inom samma hårt konkurrerade, serviceintensiva bransch med mycket direkt kundkontakt. Svenskans betydelse härrörde i sin tur från behovet att kunna utnyttja resurserna hos de utpräglat svenskspråkiga moderbolagen i Sverige och samverka med dem på deras eget språk – särskilt på ledningsnivå.

”Det är klart att det där språket gör att det är enklare; vi är inte en isolerad enhet i Finland på några hundra personer utan vi är ju en del av Kappa, vilket betyder att vi har betydligt mera människor som lägger in sin kompetens hos de finska kunderna än de några hundra som finns i Finland. Och då betyder det att, det kräver kommunikation av de här några hundra personerna, och det sker mycket på svenska, på svenska språket, det gör det enklare [...] ju seniorare de där mötena blir, desto mera uteslutande på svenska blir de. Att det antas, vet du, högsta ledningen är svensk. Så är det.” (Jacob, landschef, Kappa)

Behovet att kunna samverka med ledning och kollegor i Sverige var en viktig orsak till betoningen på svenska också i Alfa, Gamma

och Sigma. Sigma var såtillvida unikt att svenskans betydelse enligt respondenten hade ökat på sista tiden. Detta berodde på att moderbolaget förvärvats av en större koncern som lade mer vikt vid svenskan än den tidigare ägaren gjort.

Intervjuföretagens språklandskap

Intervjumaterialet tyder på att diskurserna 3 (Kollektiva förhandlingar om vilket språk man ska använda tillsammans) och 6 (Improvisation då det inte går att hitta ett gemensamt språk) spelar en relativt begränsad roll i de undersökta företagens språklandskap jämfört med Steyaerts och hans kollegers material. Detta beror sannolikt på att schweiziska respondenter tvingas hantera fyra inhemska språk samt engelska, medan antalet språk på axeln Finland-Sverige i regel är begränsat till finska, svenska och engelska. Här är det alltså oftast relativt lätt att finna ett gemensamt språk i antingen engelskan eller svenskan.

I intervjuerna förekommer enstaka exempel på explicit kollektiv förhandling om vilketdera av dessa språk som ska användas, men de är mycket få i relation till datamaterialets storlek. Även improvisation förekommer, till exempel då polska och ryska kolleger som inte behärskar någotdera språket är med, men detta är ett marginellt fenomen.

Diskurs 1 (Anpassning till det språk som fungerar bäst på en viss ort eller ett visst geografiskt område) förekommer också endast marginellt i materialet, i form av individuella svenskkunniga finländare som då de befinner sig i Sverige har som princip att tala svenska. Denna typ av anpassning förekommer också inom Finland i relation till medarbetare och framför allt kunder i svenskspråkiga Österbotten och vissa orter i sydvästra Finland. Anpassning från Sverige till Finland tar i praktiken alltid formen av en övergång

till engelska och faller därmed inom diskurs 5 (Användning av ett tredje språk som kompromiss).

Diskurs 5 är mycket stark i materialet. Engelskan används flitigt vid anpassning både från Finland till Sverige och tvärtom. De vanligaste argumenten för engelskan är att den utgör det enda språket som en internationell krets av medarbetare gemensamt kan omfatta:

”Englanninkielien asema on jos nyt mitään niin lisääntynyt vain, koska kyllähän suomalainen elinkeinoelämä on kasvanut muualle kuin Ruotsiin jo hyvin pitkän aikaa, ja silloin se on ainut vaihtoehto, se on ainut yhteinen kieli kun mennään itään tai mennään Aasiaan tai mennään Eurooppaan tai muualle niin kun vahvemmin, se on ainut semmoinen yhdistävä kieli.” (Pekka, direktör, Kappa)

Ett annat vanligt argument för engelskan är att man saknar resurser att producera formell intern kommunikation på flera språk. I ett par fall där finska moderbolag nyligen gjort stora förvärv i Sverige nämns engelskan också som det politiskt mest neutrala alternativet med tanke på balansen mellan Finland och Sverige.

Ingen av respondenterna ifrågasätter på allvar engelskans dominans i den formella interna kommunikationen eller i situationer där den utgör det enda gemensamma språket. Kritiska kommentarer förekommer, men kretsar snarare kring organisationsmedlemmarnas bristfälliga kunskaper i engelska än språkets användning i sig:

”Nå, som det nu verkar så är det nog ganska mycket det som finnarna kallar tikkuenglanti, alltså stickengelska, det stammas hit och stammas dit, och sådana här grundmeningar i rät ordföljd för att folk klarar ju inte av någonting avancerat när det är så främmande språk, uttalet är vad



**Engelskan nämns också
som det politiskt mest
neutrala alternativet med
tanke på balansen mellan
Finland och Sverige.**



det är, så att det här är nog mycket i företagsvärlden när man rör sig.”
(Majbritt, expert, Delta)

”I nio procent av vår verksamhet finns personer som har engelska som modersmål, och alla vi andra talar alltså en engelska som är inlärd på ett eller annat sätt. Och det låter ofta väldigt bra [...] men sedan när vi översätter det till det egna modersmålet, det är då folk börjar haka upp sig. [...] Ibland så tror jag att vi har förlorat den här känslan för riktigt vad det är vi säger.” (Mariann)

Trots dessa kritiska kommentarer kan man dra slutsatsen att en omfattande användning av engelska är allmänt accepterad som en nödvändig förutsättning för normal affärsverksamhet också inom den del av den finska företagssektorn där kontaktytan till Sverige är allra bredast. Detta gäller särskilt formell intern kommunikation, men också andra sammanhang där engelskan är det enda språk som alla inblandade har gemensamt.

Som motvikt till diskurs 5 finns i materialet en likaså stark betoning på diskurs 2 (Anpassning till samtalspartners språk) då det är fråga om informell, personlig kommunikation. Då är det framför allt fråga om att finländare som kan svenska väljer att tala språket med svenska kolleger och kunder.

Jämfört med argumenten för att använda engelska som kompromisspråk, som mest är av praktisk karaktär, är argumenten i samband med diskurs 2 snarare relationsorienterade: respondenterna motiverar sin användning av svenska med djupare förståelse och närmare kontakt med motparten. Praktiska argument förekommer nog också, men är inte lika dominerande som i samband med diskurs 5.

I avsnittet om det mervärde som svenskan upplevs ha ska vi närmare utforska respondenternas argument för varför de i vissa situationer väljer att använda svenska och hur de tycker att detta val påverkar kommunikationssituationen. Här vill jag främst fram-

hålla att både diskurs 2 och diskurs 5 förekommer ofta i intervju-materialet och förefaller utgöra viktiga ingredienser i alla de undersökta företagens språklandskap.

Diskurs 4 (Parallell användning av flera språk) förekommer i gråzonen mellan formell och informell kommunikation, till exempel under kaffepauserna i samband med internationella möten. Det är också vanligt att dokument diskuteras på ett annat språk än de är skrivna på, till exempel så att engelskspråkiga mötesunderlag diskuteras på finska eller svenska beroende på deltagarnas sammansättning.

Vidare är det inte ovanligt att man blandar flera språk i samma kommunikationssituation – ett mönster som många tvåspråkiga finländare känner igen ur sin egen vardag. Flera av respondenterna, särskilt i de företag där både finska, engelska och svenska beskrevs som viktiga för den dagliga verksamheten, beskrev sin vardag som naturligt blandspråkig, som i citatet nedan:

”Minä luulen että täällä ollaan aika suvaitsevaisia koska tosiaan puhutaan kaikkia kieliä sekaisin, että yksi puhuu ruotsia, toinen voi puhua suomea, kolmas heittää jotain englanniksi, se vain on muodostunut semmoiseksi.” (Tuuli, expert, Kappa)

Chris Steyaert med kolleger fann en starkare tendens att ta till engelska som kompromisspråk i Globalos, det mer internationella av deras två fallföretag. I det mindre internationella fallföretaget Maximal lades istället mer vikt vid anpassning till samtalspartnerns eget språk, explicit förhandling om språkvalet, och parallell användning av flera språk. Ett liknande mönster finns också i vårt material.

De företag som relativt sett lägger minst vikt vid svenska – Beta, Delta och Theta – opererar alla på minst ett dussin olika markna-

der och kan i den meningen sägas vara högt internationaliserade. Vad som skiljer dem från Zeta, Epsilon och Kappa, som också har verksamhet i många länder, är att de varken har en svenskdominerad högsta ledning eller Sverige som sin viktigaste enskilda marknad. Kombinationen av de här faktorerna verkar alltså främja tendensen att välja engelska som kompromisspråk. Annars kunde man vänta sig att Betas, Deltas och Thetas stora antal anställda i Sverige, och i Thetas fall även koncernens svenska rötter, skulle resultera i en mer markerad betoning på svenska än materialet ger belägg för.

Slutsatsen blir alltså att språklandskapet i de studerade företagen överlag liknar Globalos och Maximal i att diskurs 5 blir starkare och diskurs 2 svagare ju mer internationellt företaget är. Förekomsten av diskurs 4, som betonar ett slags blandspråkighet i gråzonen mellan olika språk, följer också ett liknande mönster. Däremot avviker våra svensk-finska fallföretag från Globalos och Maximal på så sätt att diskurserna 1 och 3 överlag verkar spela en mindre roll.

Har svenskan ett mervärde?

Vi skiftar nu fokus till respondenternas erfarenheter, uppfattningar och tankar om den kvalitativa betydelsen av svenska jämfört med andra språk. Särskild uppmärksamhet fästs vid frågan om svenskans betydelse och mervärde för de svensk-finska affärsrelationerna.

Enkätmaterial

Inställningarna till svenskans betydelse och mervärde för kunskapsöverföring och handel mellan Finland och Sverige pejlades först med hjälp av ett frågebatteri där respondenterna fick poängsätta olika orsaker att använda svenska i kommunikationen med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige. De tre viktigaste orsakerna att använda svenska var att det var snabbast och lättast (medeltal: 4,8 av 7), skapade förtroende (4,6), och var lättast för kollegerna i Sverige (4,5). Användningen av svenska uppfattades även signalera samhörighet (4,3) och leda till färre missförstånd (4,1). Att svenskan var företagets traditionella språk angavs också som en orsak (4,1). Svarsgenomsnitten för alla frågorna i detta frågebatteri finns i tabell 3 nedan.

Tabell 3: Orsaker att använda svenska i kommunikationen med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige

Svarsmedeltal (skala: 1 – stämmer inte alls, 7 – stämmer absolut)	
Företagets regler säger så	1,2
Det är tradition i företaget	4,1
Det är en principalsak	2,8
Det blir färre missförstånd så	4,1
Det är snabbast och lättast	4,8
Det är det enda gemensamma språket	2,2
Det skapar förtroende	4,6
Genom att tala svenska signalerar vi samhörighet	4,3
Våra anställda vill öva sin svenska	3,3
Våra anställda har lättast att uttrycka sig på svenska	2,7
De anställda i Sverige har lättast att uttrycka sig på svenska	4,5

Dessa resultat indikerar att språkval i näringslivet i hög grad fattas utgående från vad som uppfattas förorsaka minst kommunikationsrelaterade problem (ur åtminstone den ena partens synvinkel) och därmed i grunden bygger på en pragmatisk bedömning av situationen snarare än principiella ställningstaganden. Snabbhet och lätthet är konkreta praktiska orsaker att välja ett visst språk, men de relationella motiven – att skapa förtroende och signalera samhörighet i förhållande till kollegerna på andra sidan språkbarriären – väger lika tungt.

I enkäten ställdes samma frågor också om orsakerna till att använda engelska, och då rankades de relationella motiven i genomsnitt betydligt lägre. De tre främsta orsakerna att använda engelska var att det var lättast för de anställda i Finland (medeltal: 3,3 av 7), var snabbast och lättast (3,2) och ledde till färre missförstånd (3,0). I någon mån användes engelska också för att det var det enda gemensamma språket (2,9) och för att företagets regler sade så (2,8). Ingen av de övriga orsakerna att använda engelska överskred 2,1

i medeltal. Svargenomsnittet för alla frågor i frågebatteriet om engelska finns i tabell 4 nedan.

Tabell 4: Orsaker att använda engelska i kommunikationen med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige

Svarsmedeltal (skala: 1 – stämmer inte alls, 7 – stämmer absolut)	
Företagets regler säger så	2,8
Det är tradition i företaget	1,7
Det är en principalsak	2,0
Det blir färre missförstånd så	3,0
Det är snabbast och lättast	3,2
Det är det enda gemensamma språket	2,9
Det skapar förtroende	1,9
Genom att tala engelska signalerar vi samhörighet	2,1
Våra anställda vill öva sin svenska	2,1
Våra anställda har lättast att uttrycka sig på engelska	3,4
De anställda i Sverige har lättast att uttrycka sig på engelska	1,6

Tendensen att välja det språk som uppfattas skapa minst kommunikationsrelaterade problem återspeglas också i svaren på frågan om vad som talas på informella möten, ”kvällssittar” och fester inom bolaget då svenskar och finländare träffas. I 38 procent av fallen var svaret svenska, men i 57 procent av fallen användes en blandning av svenska och engelska. En språkvårdares mardröm – men helt i linje med logiken att man i affärssammanhang tenderar att föredra den lösning som med minsta möjliga besvär bidrar till att skapa så goda och nära relationer med motparten som möjligt.

Slutligen pejlade enkäten respondenternas uppfattningar om konsekvenserna av de språkval som fattats i deras organisationer. Svaren indikerade att förmågan att kommunicera på svenska framför allt inverkar på relationerna till andra enheter inom samma koncern, främst på förmågan att sköta saker snabbt och effektivt

(medeltal: 4,9 av 7), undvika missförstånd i arbetet (4,8), och känna samhörighet med andra delar av koncernen (4,8). Inverkan på externa relationer, till exempel relationerna till kunder och leverantörer, var mindre.

Intervjumaterialet

Majoriteten av intervjurespondenterna tyckte att svenskan har en positiv betydelse och ett konkret mervärde i affärsrelationerna mellan Finland och Sverige. Två respondenter – Stefan och Jaana – tog inte explicit ställning till frågor kring detta utan upprepade argumentet att det av praktiska skäl är lättast, eller till och med det enda möjliga, att ha engelska som gemensamt språk i en internationell organisation. Själva använde båda dessa respondenter svenska i olika sammanhang, Stefan ofta och Jaana ifall hon var tvungen till det.

Erkki, en tredje respondent som själv inte använde svenska i arbetssammanhang, var explicit av åsikten att svenskan inte tillför nämnvärt mervärde i finsk-svenska affärsrelationer utan att man klarar sig bra med engelska, särskilt om man jobbar med internationella storbolag som kunder.

De övriga 20 respondenterna ansåg att goda kunskaper i svenska skapar mervärde i affärsrelationer mellan Finland och Sverige.

Då vi ger oss i kast med att få form på denna stora volym av kommentarer måste vi börja med en grundläggande fråga: vad består det egentligen av, detta möjliga mervärde hos svenskan? Är det rent känslomässigt eller tar det sig också mer konkreta praktiska former? En intressant följdfråga är medaljens baksida: vad har det för konsekvenser att inte använda svenska?

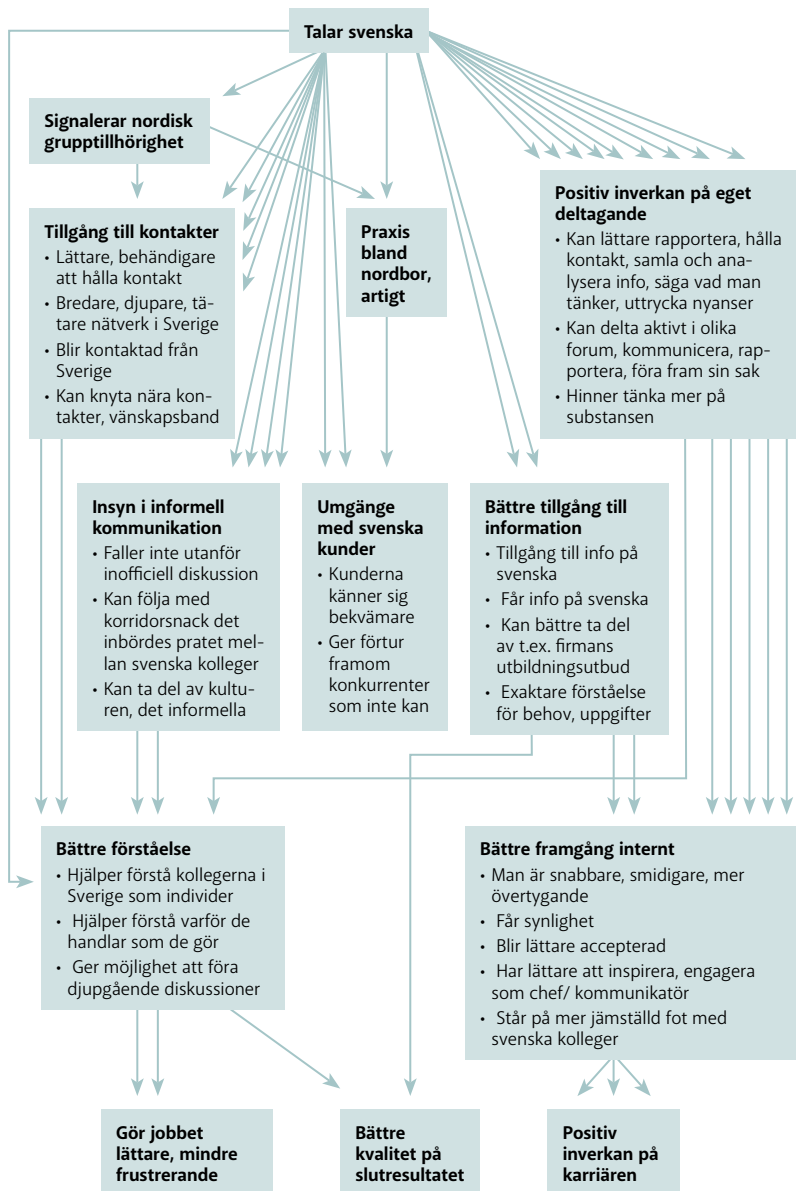
Efter en genomgång av respondenternas tankar om dessa frågor granskar vi två relaterade frågeställningar som dök upp i samband med argumenten för och emot svenskans mervärde. Den ena hand-

lar om den finländska svenskans begriplighet i rikssvenska öron och förståelse för den sverigesvenska kulturen som en av språket delvis oberoende kompetens. Den andra handlar om spänningar mellan kolleger som kan och inte kan svenska, då mervärdet av att kunna språket rent konkret ska utvinnas i finsk-svenska affärssammanhang.

Vad består svenskans möjliga mervärde av?

I figur 1 nedan har jag sammanfattat innehållet i alla kommentarer som hänför sig till svenskans mervärde. Texten i rutorna består av respondenternas argument i förkortad form och med överlappningarna avlägsnade; varje enskilt argument förekommer alltså bara en gång i figuren även om det nämnts av flera respondenter. För att ändå kunna ge en bild av hur ofta de olika argumenten tagits upp av olika personer har jag länkat argumenten med pilar. Pilarerna betecknar antalet respondenter som nämnt ett orsakssamband mellan två specifika argument och anger samtidigt riktningen på detta orsakssamband. Fem pilar från argumentet ”Positiv inverkan på eget deltagande” till argumentet ”Bättre framgång internt” betyder alltså att fem respondenter beskrivit ett orsakssamband av denna typ då de försökt uttrycka sin uppfattning om vad mervärdet av att kunna svenska egentligen består i.

Figur 1: Uppfattningar om svenskans positiva betydelse och mervärde i affärsrelationer mellan Finland och Sverige



En granskning av de vanligast förekommande orsakssambanden i figur 1 visar att goda kunskaper i svenska framför allt uppfattas ha en direkt positiv inverkan på kvaliteten på det egna deltagandet, vilket leder till bättre framgång internt. Detta kan i sin tur ha en positiv inverkan på karriären. Citaten nedan belyser de olika delarna i denna kedja av orsakssamband. De visar också att effekterna av språket är subtila och svåra att peka ut exakt, vilket bland annat syns att respondenterna fick anstränga sig för att uttrycka sina tankar om saken:

”Inte vet jag, jag tycker att det är så liksom... självförklarligt att, att det där, för att kunna kommunicera, rapportera, föra fram din sak. Och om det måste göras på ett främmande språk och inte du kan göra det så...”
(Sten, ledningsgruppsmedlem, Zeta)

”Sinä saat ne nyanssit paremmin niin kuin, sinä niin kuin – se on hirveän vaikeata selittää – mutta että on niin kuin, tavallaan että, että tuota... se kieli ei tavallaan menetä, siinä ei menetä mitään, niin kuin ei menetä niitä nyansseja, vaan että sinä pystyt niin kuin puhumaan, kommunikoimaan, samalla tasolla sen toisen henkilön kanssa. Se on vaikeata selittää [skrattar].” (Tuuli)

”När du ska inspirera så måste du ju, för det första är det ju det att jag kan liksom surfa runt på olika språk, och förstå det på originalspråket, som antingen talas, är skrivet. Och det är väldigt långt det vad kommunikation handlar om, att liksom samla ihop helhetsinformationen och försöka liksom analysera vad det handlar om och. Så det försnabbar ju upp processen enormt förstås. Men när vi talar om inspiration, så inspiration är att du kan omsätta en analys till någonting som når mänskors hjärtan.” (Mariann)

”Fördelen att du kan göra dig förstådd i olika sammanhang, du kan vara aktivt med i olika samarbetsgrupper och du kan engagera dig ganska lätt. Och sen att då kan man tänka mera på det här själva substansen än att hur ska man säga någonting. [...] När du är med i olika arbetsgrupper och sådant på en nordisk nivå, så nu ger du säkert ifrån dig mycket bättre när du är säker på det språket som du använder.” (Fredrik, ledningsgruppsmedlem, Ypsilon)

”Men det är ju det att om du inte kommer med i sådana... forum, och om de där forumen lite byggs upp utgående från den där språkkompetensen, så, så det har ju förstås effekt. Det har effekt på firmans verksamhet men också på dina möjligheter att komma vidare. Att om du, om du kommer med på grund av att du kan svenska i något forum som du kanske annars inte skulle komma in på, så det kan ju ha positiv effekt på din framtida utveckling.” (Sten)

Ett annat ofta förekommande argument var att goda kunskaper i svenska har en positiv effekt på tillgången till kontakter inom företaget. Detta argument illustreras av citaten nedan:

”Det underlättar många saker. Det är lättare att hålla kontakt med en bredare bas i Sverige också om man talar språket. [...] Hur man än ser på saken så är engelskan så klart ett helt dugligt språk i Sverige, men på något sätt så är det ändå de som talar svenska som har en tätare och bredare kontaktyta.” (Ulf, landschef, Alfa)

”Kyllä minä sanoisin että kun luo sitten niitä kontaktejakin niin auttaa tosi paljon että pystyy puhumaan esimerkiksi ihmisten omaa äidinkieltä. [...] Pohjoismaissa kontakteissa pääsee niin kuin lähempään kontaktiin näiden ihmisten kanssa kun on se mahdollisuus puhua [heidän] äidinkieltään.” (Elli)

”Minusta se on luontevinta [...] se on helpompaa, yksinkertaisempaa. Ja se on niin kuin... minä olen sitä mieltä että minä myöskin pääsen tavallaan niin kuin lähemmäksi, minä saan lähemmän, paremman kontaktin siihen ihmiseen silloin kun minä puhun sitä hänen äidinkieltään.” (Tuuli)

”Minulla on ollut aina välillä yrityksiä petrata ruotsinkieltä edes semmoiselle sujuvalle keskustelutasolle, että se auttaisi tämmöisessä kanssakäymisessä, verkottumisessa, vaikka se ei tulisikaan liike-elämän tasolle. Että kyllähän mitä paremmin kieliä osaa sillä saa aina erilaisen connectionin toisen henkilön kanssa.” (Pekka)

”Nog har jag haft fördelar av att kunna svenska, nog har jag ett mycket större nätverk inom koncernen än om jag bara skulle behärska engelska. [...] till exempel, vårt huvudkontor då när jag började fanns mitt i



**”De som talar svenska
har en tätare och
bredare kontaktyta.”**



småländska skogarna i [svensk ort]. Och jag åkte dit och jag träffade kolleger som vi jobbade med, och sen gick man till kafeterian på lunch. Så då kunde jag gå och snacka med vem som helst, medan mina andra finska kolleger bara snackade antingen med varandra, eller med sin egen partner, den som man var där för att träffa. Och det här har ju gett en större kontaktyta, klart... Och det uppskattas ju starkt." (Staffan)

Respondenterna spårade också en koppling mellan goda kunskaper i svenska och bättre insyn i den informella kommunikation som i praktiken mycket ofta äger rum på svenska i fallföretagen, även i sådana fall där det officiella kommunikationsspråket är engelska.

"Kun he kommunikoivat siellä, niin minunkin on helpompi ymmärtää heidän tapaa toimia, kun mä kuulen heidän yhteisen läpikäynnin äidinkielellä. Ja siinä on monta kertaa niin että vaikka neuvottelu kävisikin englanniksi, niin sitten esimerkiksi jos kaksi ruotsalaista siinä neuvottelujen lomassa keskustelevat keskenään jostain asiasta, niin he käyvät sen keskustelun kahdestaan ruotsiksi, ja sitten he sanovat sen keskustelun lopputuloksen englanniksi jotta kaikki ymmärtää. Ja onhan se tietysti loistavaa jos mä pystyn myöskin kuulemaan ja ymmärtämään sen mitä ne kaksi ihmistä on siinä välissä keskustelleet, ennen kun he ovat tulleet siihen lopputulokseen jonka he antaa sitten kaikille. Että kyllä jos ei sitä paikallista kieltä osaa niin oikeastaan pääsee vain kiinni siihen viralliseen osuuteen, mutta ei siihen epäviralliseen." (Ellie)

"Kun on kokouksia tai jotain tiimipäiviä, niin kyllä se keskinäinen small talkki siellä on sitä ruotsia, että siinä jää paljosta paitsi jos ei pysty itse keskustelemaan ruotsiksi." (Mirja, ledningsgruppsmedlem, Ypsilon)

"Alltså i allt nordiskt samarbete har man ju så otroligt mycket nytta av svenskan. Både på en formell nivå men ännu mera kanske sedan på en informell nivå." (Fredrik)

God tillgång till kontakter och insyn i den informella kommunikationen ansågs i sin tur ge en bättre förståelse för kollegerna i Sverige och deras agerande.

”Om inte jag skulle kunna svenska, skulle jag antagligen inte ha diskuterat med produktionschefen i [svensk ort]. Så han kan nog engelska, nu skulle jag säkert ha diskuterat jobbet med honom i något skede, men vi skulle inte ha suttit på kvällen i baren och druckit öl efter någon workshop eller konferens, om inte vi skulle ha haft ett gemensamt språk. Och nu när jag har den så att säga personliga relationen med honom, så har jag mycket lättare att ringa upp honom och fråga att ”hej att hur, att vad tycker du om en sådan här grej, att hur fungerar det här?” (Staffan)

”Ruotsiin päin niin se ruotsi on [...] äärettömän tärkeä. [...] Uskaltaisin väittää että meidän tyypisissä yrityksissä – varmaan muutenkin mutta kun tämä on, valtaosa meidän liiketoiminnasta kuitenkin erikseen on Ruotsissa – että jos et sinä ymmärrä sitä yrityskulttuuria myös sieltä mentaalipuolelta, niin et sinä pysty toimimaan kunnolla. Ja jotta sinä ymmärtäisit sitä mentaalipuolta, niin minun mielestäni sinun pitää puhua sitä paikallista kieltä.” (Mika)

Slutligen fanns det respondenter som ansåg att goda kunskaper i svenska hade en positiv inverkan på relationerna till svenska kunder:

”Det finns också en artighetsfaktor [i] att tala svenska med svenskar. Det finns en praxis att vi nordbor talar skandinaviska, det finns en sådan artighetsform, och då, vet du, kan det vara bra att försöka hålla sig till den.” (Jacob)

”Jag vill dela in det här med språket i två faser. Den ena fasen är den här affärsfasen, det här som vi använder skall vi säga från klockan 8 till klockan 16, det språket. Men sedan har du den här andra fasen, den här kulturfasen, vad vi med potentiella kunder eller nya eller gamla gör efter det här klockslaget [kl 16]. Och [...] den ligger ju helt i förtur sett ur kundens aspekt som kan kommunicera med honom eller henne på hans eller hennes språk. Punkt slut.” (Gunnar)

”Meillä esimerkiksi on tilanteita että me voisimme Suomesta siirtää Ruotsiin ihmisiä, kun meillä ei Ruotsissa ole oikeanalaista osaajaa



**”Jos ei sitä paikallista kieltä
osaa niin oikeastaan pääsee
vain kiinni siihen viralli-
seen osuuteen, mutta ei
siihen epäviralliseen.”**



ehkä ollut vapaana, ja sitten kun me olisimme lähettäneet täältä Suomesta sen kaverin tekemään Ruotsiin asiakkaalle töitä, niin asiakas on ottanut kilpailijalta sen työntekijän. Olisi ottanut meiltä mielellään, ja meidän kanssa keskustellut ensisijaisesti, mutta kun on paljastunut että meiltä tuleekin suomalainen joka puhuu englantia niin sitten se ei onnistunutkaan. Että jos olisi ollut suomalainen joka on suomenruotsalainen, niin sitten se olisi ollut ihan fine, eli äidinkieli ruotsi.” (Maija)

Som positiva slutresultat av goda kunskaper i svenska nämnde respondenterna, förutom en främjande inverkan på den egna karriären, också kvalitativt bättre arbetsresultat (via bättre förståelse för svenska kolleger och bättre möjligheter till eget deltagande) samt ett lättare och mindre frustrerande jobb (via bättre förståelse för svenska kolleger).

”De har jobbat ut grejor och vi har anpassat dem till finska förhållanden. Och det betyder ju då att då behöver du den här språkkunskapen, och du måste egentligen, det finns så mycket nyanser i det redan att det inte går att bara konversera på engelska när du skall utveckla ett finskt koncept med en svensk. Det är ofta fråga om nyanser, och det är ju nyanserna som är de intressanta, inte den här själva rubriken. Och ju bättre du kan språket så desto bättre kan du få tag i de här nyanserna, vad han eller hon nu egentligen riktigt menar.” (Gunnar)

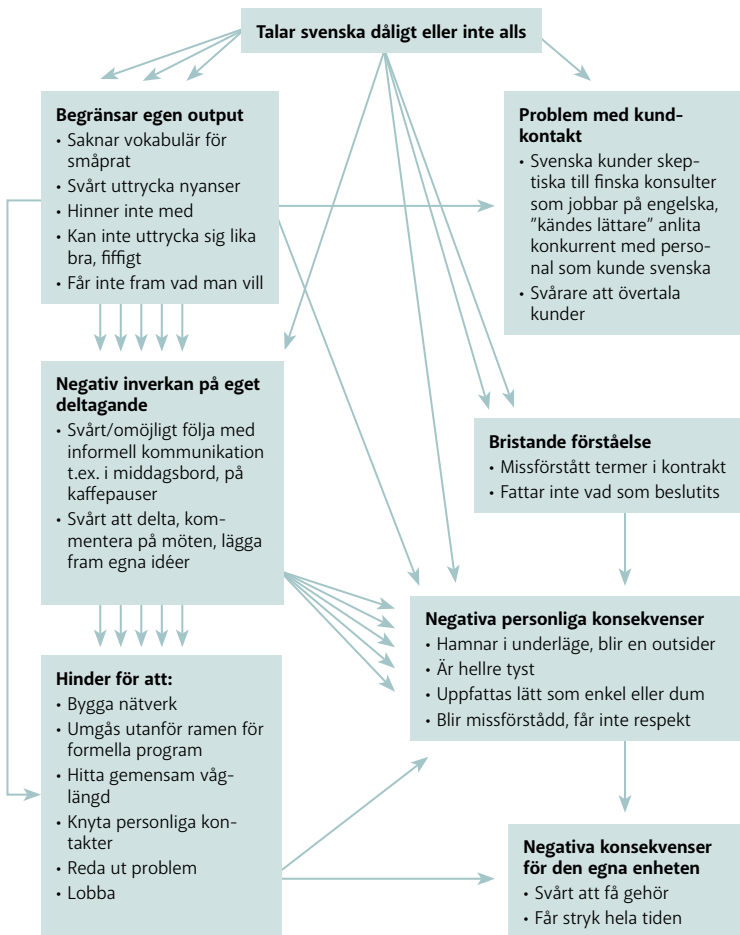
”Att jag är svenskspråkig antar jag att också ger mig en bättre förståelse för den svenska utgångspunkten ... det har varit viktigt för min egen själsro, att förstå varför fanken det inte kommer ett beslut.” (Staffan)

Vad går man miste om utan svenskan?

Ett slags motpol till den här diskussionen utgörs av respondenternas synpunkter på konsekvenserna av att inte behärska svenska i de sammanhang där de arbetat. Figur 2 är uppbyggd enligt samma

principer som figur 1 och illustrerar de argument som framfördes i denna del av intervjuerna.

Figur 2: Uppfattningar om negativa konsekvenser av att inte kunna svenska i affärsrelationer mellan Finland och Sverige



Figur 2 illustrerar samma händelsekedja som är bekant från tidigare forskning både i Finland och annanstans. Dåliga språkkunskaper begränsar den egna förmågan att tala, skriva och följa med andras konversation. Detta inskränker möjligheterna att delta aktivt i olika kommunikationssituationer, vilket i sin tur har negativa konsekvenser för både en själv som person och ens förmåga att agera i organisationen. Citaten nedan illustrerar olika delar av denna kedja.

”Minulla oli semmoinen handikappi siihen aikaan että minulta puuttui – nämä ammattisanathan oppii nopeasti – mutta koko tämä small talk-osasto, kun piti mennä middagille tietenkkin sitten ruotsalaiseen tyylisiin ja [...] syödä lounasta, ne oli aika niin kuin minun mielestä semmoisia piinallisia, koska minä en pysynyt sitten siinä kun keskustelu meni niin kuin ihan näin.” (Anu, landschef, Gamma)

”Jos sinulla olisi semmoinen huono ruotsi, niin ethän sinä silloin pystyisi sanomaan sitä asiaa minkä sinä haluat, vaan sinä pystyt sanomaan alustavasti vähän sennepäin. Niin ei silloin voi olla hyvät vuorovaikutustaidotkaan, jos ei sitten se kielitaito ole jo aika hyvä, koska sitten sinä vasta pystyt niin kun sanomaan sen mitä sinä oikeasti ajattelet [...] sinä et pysty olemaan niin sujuva, eikä niin vakuuttava. Että ainahan sinä olet sitten paljon vakuuttavampi kun pystyt sanomaan sen asian niin kuin se on.” (Anne, expert, Epsilon)

”Vi har många jätteduktiga människor som tyvärr har ett handikapp i språket och de kommer aldrig riktigt fram. Det är hemskt att medge, men man ser hur de lider i situationer, man vet att de skulle ha mycket att ge, många åsikter och tankar att komma med, men de håller tillbaka eller kommer klumpigt fram och blir missförstådda.” (Stefan)

”Periaatteessa kaikki Suomessa puhuu kun on sen pakkoruotsin käynyt – mutta eihän se ole kouluruotsin pohjalta niin kuin niin hyvä yleensäkin että sinä pystyisit kommentoimaan tai että sinä olisit tasavertaisessa asemassa.” (Maritta)

”Ja yksi asia mikä on fakta on se, että jos vaikka on joku koulutus tai joku kokous missä istuu suomalaisia, ruotsalaisia, norjalaisia, ja tanskalaisia, ja sen kokouksen kieli on ruotsi, ja siellä sitten istuu vaikka Suomesta

joku suomenruotsalainen joka pystyy koko ajan olemaan mukana siinä keskustelussa ja sekunnin murto-osalla heittää omia kommentteja, omia ideoitaan, ja siinä istuu vaikka minä myös, joka ymmärtää kaiken mistä puhutaan ja näin, niin minä en pysty kuitenkaan niin spontaanisti heittämään jotain kommenttia tai ajatuksia kuin mä pystyn tekemään suomeksi siellä kokouksessa. Ja kaikkihan me tiedetään se että jos jonkun ihmisen vieras kieli ei ole niin hyvä kuin sen kotikieli tai sen äidinkieli, niin se ihminen ei pysty ilmaisemaan itseään yhtä hyvin tai yhtä fiksusti sillä vieraalla kielellä. Muut saattaa ajatella että "toi on aika yksinkertainen" tai että "onko toi vähän tyhmä?". Ja tämä on ihan totta. Ne kerrat minua on harmittanut tietenkin, mutta fakta on tässä sitten se että, sitten on parempi pitää suu kiinni kuin sanoa jotain tyhmää, jos ei ole varma että nyt sinulla naksaa niin kun kunnolla. [...] lisäksi, vaikka sä kuinka tiedät siitä asiasta ihan hirveästi, ja sulla olisi tosi fiksuja kommentteja siihen heitettävänä, tai jopa niin kun parannusehdotuksia, niin jotkut niistä jää kertomatta ihan sen takia että kun sä yrität muotoilla että miten mä tämän sanoisin, on jo siirrettykin toiseen asiaan. Ja tämän on sanonut moni muukin ... " (Mirja)

"Och när du sedan kommer in på det här viktiga som är vid sidan om mötena, den informella biten och personliga kontakterna och lobbyingen och allting sådant här, så tappar du dig nästan totalt. Du blir en fullständig outsider. [...] Jag ser det rätt ofta på finska chefer ... duktiga personer som har nästan bara vettiga saker att säga, och som är kunniga, som kommer till Sverige och som blir totalt överkörda, eller, som de tycker att vad är det för någon lallande gubbe där som inte pratar tillräckligt snabbt, eller som inte använder vokabulär på samma sätt [...] Efter att den här NN, vår [svenskkunniga] försäljningsdirektör, anställdes för kanske fyra år sen, och vi såg resultatet av det kanske efter något år – då började vi förstå att ja, vi är jäkligt dumma om vi inte ser till att de personer vi har här kan ta för sig, debattera speciellt." (Hans)

Begränsningar i ens förmåga att delta i organisationens verksamhet som en fullvärdig medlem, särskilt om man upplever att dessa begränsningar är kopplade till kollegernas uppfattningar om en själv som person, kan inte undgå att ha negativa inverkningar på arbetsmotivationen och förmågan att njuta av jobbet. De påverkar

karriären både direkt och indirekt och leder till spänningar på arbetsplatsen.

Den laddade naturen hos dessa frågor ligger sannolikt bakom en del av de attityder vi kunde uppfatta under datainsamlingen, trots att alla respondenter förhöll sig mycket sakligt till våra frågor och gjorde sitt bästa för att besvara dem på ett balanserat sätt. Språk och konsekvenserna av att inte kunna dem – upplevelserna av utslutning och underläge – väcker starka känslor också i jobbsammanhang. Vi återkommer till dessa konsekvenser både då vi nedan diskuterar dynamiken mellan svenskkunniga och icke svenskkunniga finska arbetstagare, och senare i samband med svenskans betydelse för rekrytering och befordran.

Ur arbetsgivarens synvinkel är det signifikant att begränsningar hos enskilda arbetstagare kan ha negativa konsekvenser för en hel enhet. Detta argument finns mellan raderna i många av våra intervjuer och som figur 2 visar togs det explicit upp av två respondenter. En av dem var mycket bestämd i sina uttalanden på denna punkt:

”Det är en otrolig konkurrensfördel inom en stor del av arbetsmarknaden, om du kan hantera svenska någorlunda hyfsat. Och jag kan säga att i vårt företag så är det så otroligt tydligt. Och jag vet att i många andra sådana här nordiska företag också, att så länge som inte finnarna integrerar sig språkmässigt, så går det åt skogen. [...] Innan jag kom hit så hade man ett antal finska chefer och ingen av dem var egentligen svensktalande i någon större utsträckning. Och de fick bara inte till det. Utan Finland fick stryk hela tiden.” (Hans)

Den finländska svenskans begriplighet och betydelsen av kulturkännedom

Majoriteten av respondenterna tyckte alltså att en flytande finländsk svenska skapar mervärde i relationen till svenska kolleger

och ger både praktiska och relationella fördelar. Denna synpunkt delades av personer som lärt sig flytande svenska utanför hemmet (till exempel Tuuli, Elli, Anu, Mika), sådana med språket som modersmål (t.ex. Fredrik från Österbotten, Staffan från Helsingforsregionen), och sådana som inte själva var bekväma med att jobba på svenska utan baserade sina åsikter på observation av kolleger (Maija, Pekka). Men Ernst, Anders och Jacob tyckte att det visserligen skapar medvärde att kunna motpartens språk, men framförde med varierande tonvikt kritiska kommentarer till den svenska som talas i Finland och i vilken mån den faktiskt gör det möjligt att slå bryggor över till Sverige. Alla tre hade svenska som modersmål och omfattande erfarenhet av att jobba med svenskar.

Mest kritisk till betydelsen av språk *per se* var Jacob, som tog grundpositionen att språk och kulturell förståelse är relativt löst sammankopplade och att det är möjligt att nå fram till en annan människa kulturellt utan att kunna personens språk:

”Helt tydligt är att det är viktigare att kunna kommunicera med en nationalitet än att tala deras språk. [...] Finlandssvenskarna tror i allmänhet att de talar svenska, men de facto det de gör är att de talar finska på svenska. Det är helt olika grejor, förstår du, rikssvenskarna talar svenska svenskt, och finländarna talar svenska finskt, och det kan bli alldeles enormt stora missförstånd på grund av det [...] om du är finlandssvensk så skall du inte tro att du kan kommunicera med en svensk, annat än att du kan säga orden i rad. Men det som de flesta finlandssvenskar gör är att de egentligen talar finska på svenska. Och det är en helt annan grej än att tala svenska på svenska. Det är helt andra grejer.”

Anders var inne på samma linje, men talade om svårigheter med att bygga förtroende snarare än om att undvika missförstånd:

”Jag skulle säga att när en rikssvensk talar med en annan rikssvensk, så är det liksom ändå en till sådan där circle of trust. Om du har en circle of trust, så en finlandssvensk kommer liksom in en väg, men en rikssvensk – samma som finlandssvenskar som har vuxit upp i Mattby hela livet och så träffas de i Kanada, så finns det en sådan där connection, circle of trust – och samma har du med rikssvenskarna, jag tror inte att finlandssvenskarna kommer direkt in i den där kärnan, det finns ändå en liten sådan där... [...] när det kommer fram ur en rikssvensk mun är ju när de säger att ”oj, jag hör ju att du bryter men du talar jättefin svenska”. Det är ju den där klassikern. Och då är du inte inne där i den där cirkeln. [...] Och det ser man i det här företaget att du kommer inte riktigt in där, om du inte talar som de. Och i det här fallet så måste du tala [en regional svensk accent], då blir du helt, mer accepterad.”

Jacob och Anders fokuserade i sina kommentarer på det talade språket, men Ernst på Theta hade erfarenhet av motsvarande problem även i skrift:

”Man ska inte försöka skriva någon kommuniké med finlandssvenskar, och skicka den till Sverige – eller distribuera den i Sverige – den blir säkert missförstådd där. Det är nyanser och det är uttryckssätt och ordval och så vidare bortåt, som är så olika för den som inte är riktigt insatt. Alla förstår vad det står i en svensk kommuniké, men svenskarna förstår kanske inte alltid vad vi har haft för avsikt, vad vi har velat uttrycka, eller få fram i någon skrift. Och därför finns det många tillfällen där man då har blivit tvungen att förklara sig. Och vi har lärt oss att det är ingen idé att vi finlandssvenskar här försöker göra någonting som ska publiceras på något sätt i Sverige. [...] Det blir misslyckat. Någon i Sverige ska ta del av det och liksom uttrycka det på svensk svenska. [...] Man kan rent av bli totalt 180 grader missförstådd, och man kan liksom baxnas av det att, hur kan någon förstå det här så fel?”

En liknande kommentar kom också från Pekka, som inte själv använde svenska i sitt arbete, men återberättade en kommentar han

hört om skillnaden mellan finsk och svensk svenska. Han specificerade inte om den avsåg bara svenskspråkiga eller också finskspråkiga finländare:

"Joku sanoi juuri tässä että, se että on suomalainen ja puhuu ruotsia ei tarkoita että puhuu ruotsia sillä lailla että ne ruotsalaiset ymmärtää sitä."

Liknande problem förekommer också i andra situationer där två dialekter eller varianter av samma språk möts; ett vanligt exempel i litteraturen är glappet mellan amerikansk och brittisk engelska. Anders, Ernst och Jacob har alla mångårig erfarenhet av sverigesvenskt språkbruk och kultur och ser förmodligen regelbundet sina mindre kunniga landsmän göra misstag som dessa inte själva märker.

Samtidigt finns det starka belägg i intervjumaterialet för att både svensk- och finskspråkiga finländare uppfattar sig komma närmare sina svenska samarbetspartner genom att tala svenska än genom att tala engelska. Man kan alltså förmoda att de misstagar och missförstår som Anders, Ernst och Jacob påtalar ändå inte stör hela mervärdet av att finländare använder den svenska de kan.

Inte desto mindre är det – om man applicerar ett rent nyttoperspektiv på svenskan i Finland – motiverat att fråga sig om det vore ändamålsenligt att explicit ta fasta på skillnaderna i språkanvändning mellan Finland och Sverige, och med utbildning hjälpa finländare att göra sin svenska ännu mer gångbar i grannlandet. Anders kommentar nedan är tänkvärd:

"Om man skulle tänka helt objektivt från finskt perspektiv, så egentligen om du är finsk så är det mycket bättre att tala rikssvenska, egentligen, att du skulle lära dig rikssvenska."

När mervärdet ska utvinnas: hur undvika att trampa kolleger på tårna?

Om man godtar tanken att svenskan ur finsk synvinkel i det stora hela underlättar affärsrelationerna med svenskar, infinner sig ett konkret problem som kan vara mycket besvärligt i en finsk organisation där alla inte kan arbeta på svenska. Om man kan och vill använda svenska, hur göra detta utan att försätta sina icke-svenskkunniga kolleger i en pinsam situation? Ett exempel på en sådan gavs av Jaana på Theta, som alltså jobbade i ett svenskägt dotterbolag där engelska var det etablerade språket i finsk-svenska relationer nedanför direktörsnivå och där få anställda talade svenska:

”Ei meillä edellytetä rekrytoinneissa ruotsinkielentaitoa, tai ole edellytetty. Eikä meillä itse asiassa jengi hirveästi puhu ruotsia. Tai ne ehkä ymmärtää mutta ainakaan niin kun aktiivisesti ei tuota.” (Jaana)

Mot denna bakgrund berättade Jaana om en finlandssvensk direktör som nyligen anställdes i det finska dotterbolaget och gärna ville använda språket i kontakter med svenskspråkiga affärspartner. Detta hade gett upphov till problem:

”Luulen että meidän uusin suomenruotsalainen tulokas toivoisi että me puhuttaisi enemmän ruotsia kun mitä meidän jengi puhuu [skrattar]. Että hän mielellään käyttäisi varmaan enemmän ruotsia, varsinkin muiden suomenruotsalaisten kanssa ja sitten konserniin päin. [...] Se aiheuttaa välillä vähän haasteita tosiaan kun ruotsi ei ole ollut miellä ikinä rekrytointiperuste, niin jos ihminen ei osaa ruotsia niin eihän se myöskään sitä opi. [...] siitä tulee vähän semmoisia jännittäviä tilanteita että ihmiset joutuu ehkä, palaveriden aluksi käydään keskustelu että käydäänkö palaveri suomeksi vai ruotsiksi, niin kun tämän tyyppisiä. Ja sitten kun vaihdetaan sähköpostia, joutuu jossain vaiheessa joku, kun sitä keskustelua ehkä sitten on käyty vaikka ruotsiksi, niin sitten joku

ehkä kommentoi että voidaanko vaihtaa kieli englanniksi kun ei ruotsi ole niin vahvaa, että niin kun tämän tyyppisiä. Että ihmiset ehkä sitten toivovat että kieltä vaihdetaan pois koska he kokevat että he eivät pysty tekemään työtä sillä ruotsinkielellä.” (Jaana)

Dilemmat i detta fall är alltså att den nyanställda direktören vill använda sina språkkunskaper till att bygga upp en närmare relation med svenskspråkiga affärspartner. Men samtidigt kommer finska kolleger som inte kan svenska i kläm. Situationer som dessa är inte ovanliga, men nog svåra att lösa. Det är inte heller ovanligt att personer i chefsposition, som ofta kan flera språk och är vana vid att använda denna kompetens som en professionell resurs, saknar förståelse för sina underställdas språkliga utmaningar. Jaanas äldre kollega Ernst – som alltså inte är samma person som den nyanställda direktören – såg på saken så här:

”Varför skulle jag börja tala engelska med någon svensk? Men om det finns människor närvarande som har till exempel finska som modersmål, så är det ju kanske inte svenskan som gäller. Men det har jag nog märkt att trycket blir ganska stort på dem – om de är i minoritet, de här som då inte har svenska som modersmål. Så de brukar nog hänga med sen sist och slutligen i svenskan fast, ordförrådet kan vara begränsat och uttrycksförmågan och så vidare bortåt, men de brukar nog liksom vilja ta vara på den här möjligheten att tala svenska.” (Ernst)

Dylika situationer försätter enskilda arbetstagare i en mycket obekvämlig position och det är naturligt att de söker efter utvägar av olika slag. I materialet fanns exempel på tre olika strategier på individnivå, som respondenterna antingen använt själv eller hade observerat i sin omgivning. Dessa kunde sammanfattas med orden ”flykt”, ”bekämpning” och ”erövring”.

Flyktstrategin går ut på att undvika situationer där ett obekvämt språk kommer att talas, till exempel genom att låta någon annan ta emot ett telefonsamtal eller delta i ett möte som man vet kommer att skötas på språket ifråga. Ett extremt fall av flyktstrategin är att byta jobb, och detta fanns det flera exempel på i materialet. I de flesta fallen hade anställda dragit konsekvenserna av arbetsgivarens signaler om att kunskaper i svenska eller engelska krävdes för fortsatt karriär inom bolaget, men en respondent berättade också om en kollega som blivit avskedad på grund av en kombination av dåliga försäljningsresultat och bristfälliga språkkunskaper.

Bekämpningsstrategin handlar om att påverka de relevanta språkvalen i en riktning som är fördelaktigare för en själv. Denna strategi passar bra ihop med en diskurs som betonar betydelsen av något annat språk. Intervjuerna gav vissa indikationer på att personer som inte var bekväma med svenska som arbetspråk hade en starkare preferens för engelska som företagsspråk. I ett fall angav en respondent att en kollega på ledningsgruppsnivå använt sin auktoritet inom företaget till att ”kategoriskt sätta stopp för” en diskussion om möjligheten att använda svenska inom ledningsgruppen.

Erövringsstrategin går ut på att lära sig det besvärliga språket och göra sin språkliga kompetens till en professionell fördel. I datamaterialet finns exempel på respondenter som överraskande ställts inför kravet att lära sig arbeta på svenska – ofta som följd av ett företagsköp eller någon annan plötslig förändring – och då lyckats lära sig språket vid sidan av ett krävande jobb. Inte överraskande var dessa personer ofta de som var mest positiva till svenskan och de karriärmöjligheter den öppnar.



***Flyktstrategin* går ut på att undvika situationer där ett obekvämt språk kommer att talas.**

***Erövringsstrategin* går ut på att lära sig det besvärliga språket och göra sin språkliga kompetens till en professionell fördel.**



Svenskans betydelse vid rekrytering och befordran

I detta avsnitt diskuteras undersökningens tredje delsyfte, nämligen att utreda tillgången på arbetstagare med kunskaper i svenska samt svenskans möjliga betydelse för rekrytering och befordran.

Delsyftet inbegriper tre skilda frågor. Den första har helt konkret att göra med tillgången till medarbetare med kunskaper i svenska. Syns det minskade intresset för svenskan i Finlands skolor redan i arbetslivet, uppfattar företagssektorn att det råder brist på svenskspråkiga arbetstagare? Den andra handlar om i vilken mån arbetsgivarna uppfattar kunskaper i svenska som en viktig kompetens, någonting man aktivt söker efter och använder som beslutskriterium i anställningssituationer. Den tredje frågan handlar om hur språkkunskaper påverkar individuella arbetstagares konkurrenskraft då de väl kommit in och fått anställning i ett företag. På denna sista delfråga anlägger vi både ett arbetstagar- och ett arbetsgivarperspektiv.

Avsnittet är strukturerat så att den första delfrågan behandlas först, och i huvudsak utgående från enkätresultaten kompletterade med utdrag från intervjuerna. Utdragen är här relativt kort hållna eftersom avsnittet närmast har karaktären av bakgrundsinformation för den andra och tredje delfrågan, som följer i nästa avsnitt.

Tillgången på svenskkunniga arbetstagare

Svenskans roll på arbetsmarknaden både nu och i ett längre tidsperspektiv kartlades med frågor om de genomsnittliga kunskaperna i finska, svenska och engelska i de enheter som deltog i un-

dersökningen, samt tillgången på potentiella arbetstagare i Finland med goda kunskaper i respektive språk inom de branscher respondenterna var verksamma i.

Respondenterna tyckte att de anställda i deras företag i genomsnitt kunde sämre svenska än engelska (medeltal: 4,2 av 7 för svenska, 5,2 för engelska) och att tillgången på potentiella arbetstagare med goda kunskaper i svenska var sämre än tillgången på arbetstagare med goda kunskaper i engelska (medeltal: 4,3 av 7 mot 5,6 av 7). En del respondenter såg arbetstagare med goda kunskaper i svenska som en bristvara och sade att detta hade en direkt koppling till sysselsättning och karriärframgång:

”Det är idag nästan omöjligt att rekrytera svensktalande (folk med svenska som modersmål) försäljare till oss här i Helsingfors idag. Ifall du kan tala svenska så har du en fördel i fråga om årslönen här.”

”Savolaisena uskallan sanoa, että jokaisen suomalaisen nuoren tulisi oppia ruotsin kieli hyvin. Ei pakkoruotsina vaan sen takia, että siitä on todella hyötyä Suomessa työelämässä ja urakehityksessä.”

Vidare ombads respondenterna utvärdera hur tillgången på arbetstagare med goda kunskaper i respektive språk utvecklats inom deras bransch under 2000-talet. Medeltalen för svaren (på en 7-gradig skala där 1 = försämrats betydligt, 7 = förbättrats markant) blev 5 för finska, 5,4 för engelska och 3,8 för svenska. Sammantaget tyder enkätresultaten på att:

- tillgången på arbetstagare med goda kunskaper i svenska inte har kraschat,
- en nedåtgående trend ändå kan skönjas,
- bristen inom vissa branscher och yrken börjar bli påtaglig.

Det kvalitativa materialet stöder denna tolkning. Respondenterna fördelade sig i tre ungefär jämnstora grupper. Medlemmarna i den första gruppen tog inte upp saken alls under intervjun, vilket jag tolkar som att de inte upplevde några större problem på denna punkt. Den andra gruppen bestod av personer som explicit uppgav att de inte såg någon brist på arbetstagare med kunskaper i svenska och att det befintliga utbudet täckte den egna organisationens behov på ett tillfredsställande sätt:

”Inte ses det någonstans några bekymmer, utan många utav våra försäljare klarar sig med svenskan helt enkelt, jag menar, så mycket har de ändå utav baskunskap, och läst svenska, och sett situationer i arbetet.” (Ulf)

”Mutta niiden ihmisten osalta joita minä olen rekrytoinut lähinnä täällä pääkaupunkiseudulla, ja kun he on yleensä käynyt yliopistoa tai korkeakoulua tai ammattikorkeakoulun – niin suomalaisten nuorten, sinun ikäisten ihmisten ja nuorempienkin, kielitaito on minun mielestäni tosi hyvä. [...] Että ei, minä en ole nähnyt sitä minään haasteena.” (Mika)

Mika konstaterade samtidigt att det finns regionala variationer i utbudet:

”Meillä oli pitkään niin että esimerkiksi tietyt [yrkesterm] piti kirjoittaa ruotsiksi, mutta siitä luovuttiin ihan puhtaasti sen takia että se olisi tuottanut työtä ja tuskaa sitten rekrytoida [...] jos mietit jonnekin Kuopioon tai Joensuuhun tai siinne, niin et sinä saa ihmisiä, ja sitten taas niille jotka ei hallitse ruotsia niin jonkun [yrkesterm] tekeminen ruotsiksi, siinähan menee ikä ja terveys ja silti se lopputulos ei ole hyvä.”

Den sista tredjedelen bestod av personer som såg svenskspråkiga arbetstagare som en bristvara i dagens läge och förutspådde en ytterligare minskad tillgång i framtiden. Dessa respondenter upplev-

de alltså tillgången på arbetstagare med kunskaper i svenska som problematisk vid tidpunkterna för intervjuerna:

”I kundkontakt ska man också ha svenskspråkig kundservice. Men det är ju inte så enkelt alltid att hitta... kvalificerade personer till de här jobben [...] Vi konstaterade att det blir mer och mer svårt och omöjligt för lagerarbetarna och försäljarna att kunna den här svenskan.” (Sten)

”Meillähän on ollut semmoinen kunnianhimoinen tavoite että kaikki meidän [yrkesgrupp] puhuisivat hyvin ruotsia. Mutta valitettavasti siitä on täytyntä pikkuisen luopua tai höllentää sitä toivetta tai vaatimusta, koska semmoisia ihmisiä ei ole saatavilla. Niitä vain ei ole saatavilla.” (Mirja)

Sammantaget pekar både de kvantitativa och kvalitativa resultaten på att tillgången på arbetskraft med goda kunskaper i svenska tills vidare uppfattas som tillräcklig. Utan att äventyra företagens anonymitet kan det konstateras att de som upplevde en akut brist på arbetstagare med kunskaper i svenska främst nämnde detta problem vid rekrytering till relativt enkla kundbetjäningssuppgifter och liknande jobb, eller till enheter i sådana delar av landet där svenskans roll även historiskt sett varit mindre betydande. I jobb med krav på högre nivåer av utbildning och expertis upplevde man inte någon akut brist på arbetstagare med kunskaper i svenska, särskilt inte i huvudstadsregionen.

Svenskan vid rekrytering och befordran

I enkäten undersöktes språkkunskapernas betydelse för rekrytering genom att fråga i vilken utsträckning goda kunskaper i finska, svenska och engelska i regel krävdes för att få jobb inom respondentens ansvarsområde i svarsföretaget. Finska krävdes nästan alltid (medeltal: 6,5 av 7), engelska mycket ofta (5,8), svenska mer

sällan (4,2). Dessa svar är i linje med resultaten i Malin Kohos pro gradu-avhandling (Koho 2007). Hon undersökte betydelsen av språkkunskaper för rekrytering av nyutexaminerade magistrar och studerade också de metoder som finska arbetsgivare använde för att fastställa språkkunskaperna hos nyutexaminerade. Koho fann att goda muntliga kunskaper i finska och engelska vanligen är vad arbetsgivare i Finland kräver vid rekrytering, och att andra språkkunskaper egentligen krävdes endast i specialfall.

Det kvalitativa datamaterialet harmonierar bra med dessa resultat. Respondenternas berättelser om hur de brukar gå tillväga för att fastställa språkkunskaper i rekryteringssituationer är helt i linje med de mönster som Malin Koho beskrivit. I alla de 12 fallföretagen var den viktigaste metoden för att kontrollera de i arbetsansökan angivna språkkunskaperna att helt enkelt slå in på språket ifråga och tala det en stund med den sökande.

Parallellt med den starka betoningen på finska och engelska vid rekrytering uppgav 68 procent av enkätens respondenter att goda kunskaper i svenska krävdes av arbetssökande inom deras ansvarsområde "ibland eller för specifika arbetsuppgifter". Detta betyder att majoriteten av företagen som besvarade enkäten ibland upplevde rekryteringssituationer där svenskan ansågs som en nödvändig kompetens och språkraven definierades i enlighet med detta, vilket ledde till ett annat mönster än den gängse betoningen på muntlig finska och engelska.

För att få insyn i detaljerna av detta mönster bad vi under intervjuerna alla respondenter att reflektera över språkkunskapernas betydelse för rekrytering till deras företag. Det föll sig naturligt att de svarade med att dryfta både bolagets rekryteringspolitik mer allmänt och specifikt hur de själva blivit rekryterade till sin nuvarande position. Nedan diskuteras först rekryteringspolitik på ett allmänt plan.

Som väntat ställde inget av företagen ett bindande krav på kunskaper i svenska på alla arbetssökande, utan svenskan betraktades som en merit, som vissa betonade mer och andra mindre. Men precis som i enkäten ställde omkring två tredjedelar av företagen kunskaper i svenska som ett krav för rekrytering till vissa specifika jobb. Det mest påfallande i det kvalitativa datamaterialet i detta hänseende var betoningen på svenskans roll särskilt vid rekrytering till nyckelpositioner och viktiga koncernövergripande roller:

”De människor som har kraftigare anknytningar till Sverige och behöver jobba mycket med svenskar, där ställer jag personligen ett krav att de skall kunna svenska, för det underlättar arbetets gång och det blir mera effektivt, man får mera gjort då [...] inom vissa nyckelpositioner har vi ju liksom – vår ekonomichef är finskspråkig men har gått Hanken så han talar helt flytande svenska. Just i sådana här sammanhang är det återigen lättare att ha någon som talar svenska.” (Ulf)

”Vi ser det som ett otroligt plus att kunna svenska. I min roll, för mitt jobb var det ett krav att kunna svenska. Det fanns många kriterier, men ett var det. Men till exempel för vår CFO så är det inte ett krav att han ska kunna svenska, men nu råkade det sig så att han kan svenska och det är ett plus, men för min roll var det ett krav, det var beskrivet att kandidaten måste tala flytande svenska för annars kanske det är lite svårt att hantera arbetet.” (Anders)

”Käytännössä ainakin pääkonttoritehtävissä, jos haluaa päästä eteenpäin, niin ruotsinkielen taidolla on iso merkitys [...] Varsinkin jos lähtee eteenmäen johtotehtäviin ja korkeampaan johtoon, niin kyllä ruotsinkielellä on erittäin suuri merkitys, koska sitten se yhteistyö Ruotsiin päin korostuu, ja siitä tulee enemmän arkipäivää. [...] Ylimmässä johdossa totta kai sitten ruotsinkielen taito on määritelty edellytykseksi.” (Elli)

Även de respondenter som ansåg att kunskaper i svenska inte under några omständigheter skulle ställas som ett krav för att få jobb i deras företag såg goda kunskaper i språket som ett mer eller mindre starkt plus i rekryteringssituationer:

”Ehdottomasti yksi kieli ainakin pitää osata ja se on englanti. Ja totta kai tässä konsernissa varmaan on avuksi jos minun seuraajani esimerkiksi osaa ruotsia. Uskoisin. Mutta se ei varmaan tule olemaan niin kuin ratkaiseva. Mutta että sitten jos on näin kiikun kaakun kahden välissä, niin varmaan se on etu. [Jotta pääsee ylimmän johdon tasolle tarvitaan] suomi ja englanti, ei tarvitse enempää. Ruotsi on plussa.” (Anu)

”När jag anställt folk under min tid som chef så nu är det ju liksom nice to have att ha svenskan, det är ju klart. Så att om jag har två kandidater som har samma kompetens så plockar jag den som också har svenskan.” (Sten)

”Där har vi alltså minimikravet att man kan klara sig på engelska, och naturligtvis det lokala språket... det är ganska omöjligt att tänka sig att vi skulle kunna ha en person som frontar mot kunden, som inte kan tala finska. Det är liksom otänkbart. Men om den personen dessutom kan svenska, så det är ju ett plus.” (Ernst)

”Språkkunskaper har en jättestor betydelse, och i vårt företag i synnerhet; det är alltid en fördel om du kan svenska här i Finland. Alltid. Och det är liksom inte med tanke på endast den roll som du kommer till, utan vi ser ju att folk växer i företaget, folk får nya utmaningar, och vi vet att det är en jättebra kompetens att ha här.” (Mariann)

”Yleensä meillä on vaatimuksena englanninkielen erinomainen taito, ruotsi on plussa.” (Tuuli)

Det var tydligt under intervjuerna att frågan om rekrytering engagerade respondenterna också på ett personligt plan. Som citatet av Anders ovan visar, var det naturligt för dem att dra paralleller till sina egna rekryteringsprocesser och vilka meriter som gjort att de fått ett visst jobb. Många sade spontant att deras kunskaper i svenska spelat en viktig roll:

”[Tähän yritykseen] mä en olisi päässyt jos mä en olisi osannut ruotsia aikanaan, koska siinä työtehtävissä mihin mut valittiin niin ruotsinkielen

taidolla oli iso merkitys... Eli tuota... ainakaan siihen työtehtävään mitä mä hain niin en olisi silloin päässyt.” (Elli)

Språkkunskapernas betydelse för befordran och framgång i karriären efter den tidpunkt då man rekryterats bedömdes i enkäten med frågor om hur kunskaper i svenska korrelerade med olika aspekter av yrkesframgång. Svaren indikerar att kunskaper i svenska framför allt korrelerar med kontaktnät inom koncernen (5,7 av 7), karriärframgång (4,9) och synlighet i förhållande till ledningen (4,9).

Tabell 5: Kopplingen mellan kunskaper i svenska och olika aspekter av yrkesframgång

Frågan ställdes som följer: "Vänligen ta ställning till i vilken mån följande påståenden stämmer i er enhet i Finland: "Bland våra anställda tenderar goda kunskaper i svenska att korrelera med..."	Svarsmedeltal (skala: 1 – stämmer inte alls, 7 – stämmer absolut)
ökad arbetsbörda	3,4
kontaktnät inom koncernen	5,7
karriärframgång inom koncernen	4,9
omväxlande arbetsuppgifter	4,6
en fragmenterad arbetsbild	3,3
synlighet i förhållande till ledningen	4,9
utfrysning ur arbetsgemenskapen	1,6
tillgång till sociala nätverk utanför företaget	4,1
ansvar	4,0
insyn i verksamheten	4,1
inflytande över verksamheten	3,9
antalet resedagar per år	4,0

Samma mönster fanns också i intervjuerna. Nästan alla svenskkunniga respondenter framhöll att deras språkkunskaper gjorde det lättare för dem att knyta kontakter inom företaget och få positiv synlighet. Flera av dem hade upplevt att detta i sin tur haft posi-

tiva karriärkonsekvenser. Omvänt finns det i flera av intervjuerna exempel på karriärer som kraftigt begränsats på grund av otillräckliga språkkunskaper.

I flera fall konstaterade respondenterna att deras nuvarande jobb och ibland till och med hela deras karriär egentligen bottnat i att de kombinerat solid yrkeskunskap med kunskaper i svenska, och sökt sig eller rekryterats till företag där denna kombination stått högt i kurs. Vidare konstaterade flera respondenter att detta mönster inte gällde bara dem själva, utan också kolleger som de kunde observera runt omkring sig i företaget. Citatet nedan är typiskt:

”Jag träffade några holländare och tyskar som talar svenska – så att om man är tillräckligt ambitiös och förstår att den här svenskan har en så stor betydelse, så har de kanske satsat på det där.” (Sten)

Dessa resultat är i linje med tidigare forskning. Liknande mönster finns bland annat i Karoliina Muukaris intressanta fallstudie av ett svenskägt dotterbolag i Finland (Muukari 2008), och även i min egen doktorsavhandling (Barner-Rasmussen 2003), där jag bland annat undersökte ett Finlandsbaserat multinationellt företag vars ledning vid tidpunkten för undersökningen hade svenska som arbetspråk. I detta företag fanns det en centraleuropeisk mellancheff som lärt sig flytande svenska. Denna person hade genom sin kombination av språkkunskap och sakkunskap fått betydande positiv synlighet i relation till högsta ledningen och intressanta uppdrag i bolagets svenska enheter.

Sammantaget ger dessa resultat mycket starkt stöd för uppfattningen att det är bra att kunna svenska om man jobbar i ett svenskägt dotterbolag i Finland eller ett finskt företag med betydande verksamhet i Sverige. Även om svenskan endast i specialfall är ett

krav för att få det första jobbet i ett dylikt bolag, har språkkunskaperna påtagliga implikationer för den fortsatta karriärutvecklingen. I många fall är kunskaper i svenska ett kriterium för avancemang till högre poster. Dessutom förefaller denna effekt att bli starkare ju högre positioner det rör sig om. Detta mönster har fått relativt lite synlighet före denna undersökning och som forskare är jag i viss mån överraskad av hur starkt det är i materialet, särskilt i ljuset av den starka roll som diskurs 5 i övrigt har i respondenternas utsagor.



**I många fall är kunskaper
i svenska ett kriterium för
avancemang till högre poster.**



Förändringar över tid

I detta avsnitt, som är det sista empiriska avsnittet innan vi går över till diskussionskapitlet, granskas förändringar över tid inom de områden som studerats i de tre föregående avsnitten.

Alla äldre¹ respondenter framhöll att användningen av engelska ökat betydligt under deras tid i näringslivet. De yngre respondenterna verkade däremot ta den utbredda användningen av engelska för givet och talade inte om den i ett tidsperspektiv. Detta mönster indikerar att engelskan slagit igenom på bred front som arbetspråk även i det finska näringslivet under de senaste 15–20 åren, alltså sedan början av 90-talet, vilket passar bra ihop med den bild som man kan skapa sig av det finska näringslivets internationalisering även ur andra källor. Svaren ger också en viss indikation om att engelskans utbredning i det finsk-svenska näringslivet möjligen i någon mån stabiliserats under de senaste 4–5 åren.

För att exakt fastslå hur språkanvändningen inom företagssektorn i Finland utvecklats över tid skulle vi behöva longitudinella uppgifter från ett stort antal företag. Sådana data har tyvärr inte samlats in systematiskt. De få tidigare undersökningar som finns bygger oftast på kvalitativt material, medan möjligheten att jämföra befintliga kvantitativa undersökningar begränsas av variationer i frågeställningar och urval. En fingervisning om utvecklingen har jag ändå fått fram genom att jämföra data om svenskägda dotterbolag i Finland ur min och Christoffer Aarnios studie (Barner-Rasmussen och Aarnio 2011) med de svenskägda dotterbolagen i webbenkäten som gjordes för denna rapport.

1 Med "äldre" avses här personer i 40-årsåldern och äldre. Exakta siffror kan inte anges eftersom vi inte frågade respondenterna direkt om deras ålder, och vore inte heller meningsfulla eftersom intervjusamplet ändå inte är tillräckligt stort för statistisk analys. Syftet med intervjuerna var att fördjupa och komplettera det datamaterial som redan samlats in via enkäten.

Materialet för denna jämförelse spänner över ett tidsintervall på sju år (2004–2011) och ger vid handen att andelen svenska i kommunikationen med moder- och systerbolag i Sverige hållits stabil och på en relativt hög nivå under perioden. 2004 använde svenskägda dotterbolag i Finland svenska i 60 procent av all kommunikation om företagsledningsfrågor med sina moderbolag och i 45 procent av kommunikationen med sina systerbolag, som väl att märka i denna undersökning var definierade som nordiska systerbolag, inte svenska. 2011 skötte svenskägda dotterbolag sin kommunikation med moder- och systerbolag i Sverige till 59 procent på svenska.

Utgående från detta, och med förbehåll för den betydande varians i språkanvändningen mellan olika funktioner (företagsledning, marknadsföring, produktion osv.) som var ett annat centralt resultat i min och Aarnios studie, vågar jag tentativt framkasta att svenskägda dotterbolag i Finland under 2000-talets första decennium rätt så konsekvent använt svenska i ungefär hälften av sin kommunikation med moder- och systemenheter i Sverige. I ljuset av att både respondenterna och andra källor fäst så mycket uppmärksamhet vid engelskans frammarsch under samma period framstår detta som en relativt hög procent.

Mot denna bakgrund är det anmärkningsvärt hur vanligt det var bland respondenterna att kommentera användningen av svenska i termer som indikerade en viss förvåning över att språket ”fortfarande” används relativt ofta, eller en förväntning att detta mönster skulle komma att ändra sig i framtiden till förmån för en ökad användning av engelska.

Dessa antaganden skär sig i viss mån med respondenternas förklaringar till svenskans betydelse och förmåga att skapa mervärde i handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige. Om huvudorsakerna till att använda svenska är att bygga bättre relationer till medarbetare och kunder i Sverige och underlätta

samarbetet med dem, borde ju inte mervärdet av att kunna språket minska så länge som svenskarna trots allt föredrar att tala svenska då det är möjligt – vilket respondenterna i sin tur är så gott som eniga om. Så varför verkar de tro att användningen av svenskan kommer att minska i framtiden?

Man kan tänka sig följande kompletterande tolkningar av denna diskrepans. För det första kan respondenterna ha påverkats av den framträdande position som diskurs 5 haft i den allmänna diskussionen om globalisering och näringslivets språkbehov, och därför anta att användningen av engelska kommer att öka i framtiden också på axeln Finland–Sverige eftersom engelskan växer så kraftigt globalt sett. För det andra påverkas de sannolikt av sin historiska information om engelskans utbredning, och överskattar därför möjligen dess framtida ökning i den svenska företagsvärlden. För det tredje är det möjligt att de hänvisar till framtida förändringar på ”utbudssidan” i form av den kommande bristen på svenskkunnig arbetskraft som man allmänt förväntar sig i Finland.

Studiens resultat

Jag inleder detta avslutande kapitel med att påminna läsaren om rapportens syfte – att utreda vilken betydelse svenska språket idag har i handeln och det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige – samt de fyra delfrågor som härletts ur detta syfte och som angett strukturen för de föregående kapitlen. Redogörelsen för undersökningens resultat nedan är på motsvarande sätt strukturerad i enlighet med dessa delfrågor. Kapitlet avslutas med en diskussion om resultaten och deras implikationer.

Svenskan i det dagliga arbetet

Utgående från det empiriska materialet kan vi konstatera att svenskägda dotterbolag och finska bolag med omfattande verksamhet i Sverige befinner sig i ett språklandskap som präglas av starka spänningar mellan två starka diskurser.

Den ena kretsar kring engelskans betydelse och positiva värde som ett rationellt, värdeneutralt, praktiskt och jämlikt *lingua franca* för internationell affärsverksamhet, gott och väl tillräckligt för en framgångsrik karriär även i ett finskt bolag med stor exponering mot Sverige och absolut outhärligt i formell intern kommunikation.

Den andra diskursen fokuserar på skapandet av djupa och förtroendefulla relationer till medarbetare och affärspartner i Sverige genom att kommunicera med dem på deras eget språk och därmed anknyta till en gemensam nordisk referensram, särskilt i informella sammanhang. Detta kan i sin tur kan ge betydande fördelar både för de individer som kan språket och de enheter där de arbetar.

Dessa två diskurser förekommer mycket ofta i intervjumaterialet och det råder inget tvivel om att båda är ”sanna” i den meningen

att de återspeglar viktiga aspekter av den sociala verkligheten i de företag som hör till undersökningens målgrupp.

Helt konkret ser vi också att finskan är det klart dominerande språket för de undersökta företagens interna kommunikation och deras kommunikation med sina kunder och leverantörer. De kunder och leverantörer som förutsätter kommunikation på svenska eller engelska är i minoritet då man granskar målgruppen som helhet. Företagen använder i genomsnitt mer svenska än engelska för intern kommunikation och kundkommunikation (se tabell 2), medan engelskan går före svenskan i kommunikationen med leverantörer. Man måste minnas att det bakom genomsnittet döljer sig stora variationer från företag till företag, eftersom målgruppen sysslar med allting från detaljhandel och tjänster för privatkunder till stora konsultprojekt för internationellt verksamma industrikunder.

Svenskans överlägset största användningsområde är kommunikation med moder-, syster- och dotterbolag i Sverige, och här är dess roll påfallande – närapå överraskande – stark. En riktgivande jämförelse med tidigare insamlade data indikerar att denna starka roll varit någorlunda konstant över tid åtminstone sedan 2004, och respondenternas muntliga utsagor tyder på att viktiga frågor fortfarande gärna diskuteras på svenska, speciellt på ledningsnivå.

Det finns alltså vissa bevis för att en övergång till engelska inom det finsk-svenska näringslivet ägt rum i mindre utsträckning än man kunde tro. Det vore givetvis naivt att påstå annat än att mycket starka krafter kontinuerligt knuffar företag världen över mot en ökad användning av engelska, men det är möjligt att denna utveckling inte ännu nått riktigt lika långt i verkligheten som i folks tankevärld. Datamaterialet som denna studie bygger på stöder inte uppfattningen att engelskan skulle ha ersatt svenskan i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige.

Svenskans betydelse och mervärde

Denna delfråga riktar intresset mot erfarenheter, uppfattningar och tankar om svenskans roll hos beslutsfattare i finska företag med stark exponering mot Sverige. Resultaten stöder så gott som entydigt tolkningen att goda kunskaper i svenska har en positiv betydelse och skapar mervärde i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige på flera olika sätt.

Våra respondenter uppfattar att goda kunskaper i svenska gör det möjligt att delta i det företagsinterna samarbetet på ett aktivt och engagerat sätt. Detta leder i sin tur till bättre framgång inom företaget och främjar på sikt individuella karriärmål. Samtidigt hjälper svenskan också individer att bygga kontaktnätverk och få bättre insyn i den informella kommunikationen inom bolaget, vilket i sin tur ger en bättre förståelse för kollegerna i Sverige på flera olika plan. Detta har i sin tur en positiv inverkan både på själva jobbet och på slutresultatets kvalitet.

Omvänt ansåg respondenterna att dåliga eller obefintliga kunskaper i svenska åtminstone i vissa situationer kan begränsa den egna outputen och därigenom inverka negativt på ens förmåga att delta i olika former av företagsintern samverkan. Detta har i sin tur negativa konsekvenser både för en själv och kvaliteten på ens arbetsprestation, och i förlängningen även för den finska enhet vars intressen man i sitt jobb ska representera. I datamaterialet finns ett stort antal exempel på dessa mönster, som skarpast uttrycktes av landschefen för Ypsilon när han beskrev det finska dotterbolagets tidigare situation med orden ”Finland fick stryk hela tiden”.

Dessa mönster är givetvis ännu mer framträdande i svenskägda dotterbolag än i finska moderbolag, eftersom de förra hierarkiskt sett är underställda svenska huvudkontor och i mycket hög grad är beroende av en kombination av sakkunskap, personliga kontakt-



**Resultaten stöder tolkningen
att goda kunskaper i svenska
har en positiv betydelse
och skapar mervärde i det
ekonomiska samarbetet
mellan Finland och Sverige.**



nätverk och övertygande framställning – företrädesvis på moderbolagets språk – för att få gehör för sina synpunkter.

Finska moderbolag har större frihet att styra språkanvändningen i relationerna med sina dotterbolag i Sverige mot engelska om de så vill. Men även de behöver kunna övertyga och entusiasmera arbetstagare ”på verkstadsgolvet” om företagets gemensamma mål och visioner. Inte sällan förutsätts också representanter för moderbolaget eller koncernledningen att delta i viktiga förhandlingar, kundmöten och andra slags framträdanden lokalt i Sverige. De intervjuer som gjorts för denna studie visar att svenskan då ofta upplevs vara det språk som får mest gehör hos motparten – oberoende av om engelska instiftats som bolagets formella interna språk.

Man kan alltså sluta sig till att finska företag med en stark exponering mot Sverige drar konkret nytta av att ha ett tillräckligt antal medarbetare med goda kunskaper i svenska på de poster som kräver regelbunden samverkan med kolleger i Sverige. Vidare kan man se att medarbetarna i finska företag med stark exponering mot Sverige rent personligt har ett betydande intresse av att kunna svenska. I materialet finns många exempel på personer som överraskats av detta faktum i något skede av sin karriär.

Rekrytering och befordran

Utgående från det insamlade datamaterialet drar jag slutsatsen att finska företag med en stark exponering mot Sverige i stort sett upplever tillgången på arbetstagare med kunskaper i svenska som tillräcklig i dagens läge. Respondenterna upplever ändå en något större brist på arbetstagare med goda kunskaper i svenska än med goda kunskaper i engelska. Och inom vissa delområden av verksamheten – särskilt på fabriksgolvet, i detaljhandelns försäljningsfunktioner och vissa andra jobb som i regel inte förutsätter en hög utbildningsnivå – är det brist på arbetstagare med kunskaper i

svenska. Detta resulterar i fördelar för dem som behärskar språket, både i form av något högre lön och förbättrade möjligheter att avancera inom företaget.

Även i sådana arbetsuppgifter och på sådana hierarkinivåer där det inte råder någon direkt brist på arbetstagare med kunskaper i svenska, är goda kunskaper i språket kopplade till bättre avancemangsmöjligheter i många av de studerade företagen. Dessa fördelar hänför sig särskilt till ledningspositioner i svenskägda dotterbolag och jobbroller på nordisk nivå eller i koncernhuvudkontor i Sverige.

Inget av de studerade företagen kräver kunskaper i svenska av alla sina anställda. Tvärtom betonade respondenterna – helt i enlighet med den diskurs som kretsar kring behovet av gemensam anpassning till engelskan globalt – att ”engelska är ett måste”, medan svenska inte är något absolut krav för att få jobb. Samtidigt framgick det i många fall – och här i enlighet med den alternativa diskursen som fokuserar på fördelarna med att kunna anpassa sig till motpartens eget språk – att svenskan ”nog ändå behövs” för att komma framåt inom företaget och särskilt för att nå ledande positioner.

Enkätmaterialet visar att åtminstone två tredjedelar av finska företag med stark exponering mot Sverige ibland eller för vissa positioner kräver goda kunskaper i svenska av sina arbetstagare. Denna observation fick stöd också i intervjumaterialet. Av våra 23 respondenter sade 11 (Anders, Mariann, Staffan, Fredrik, Hans, Elli, Anne, Tuuli, Sten, Majbritt, Maritta) explicit att deras kunskaper i svenska spelat en viktig roll då de fått sitt nuvarande jobb. Ytterligare fem (Stefan, Ernst, Gunnar, Jacob, Ulf) sade att svenskan varit avgörande i något tidigare skede av deras karriär, och fyra (Maija, Anu, Mirja, Mika) uppgav att de i något skede personligen haft problem i sin karriär för att de inte kunnat svenska tillräckligt bra. Tre respondenter (Jaana, Pekka, Erkki) uppfattade att de klarat sig bra utan att kunna använda svenska i jobbsammanhang.

Det står var och en fritt att tolka dessa mönster som bevis för existensen av ett orättvist svenskt glastak, bakåtsträvande politisk klickbildning kring ett relativt marginellt regionalt *lingua franca*, en typiskt mänsklig och i den meningen värdeneutral tendens att helst umgås med andra som liknar en själv, eller en indikator på att kunskaper i svenska är en värdefull personlig tillgång om man jobbar i ett företag med en stark exponering mot Sverige.

Förändringar över tid

Med avseende på förändringar över tid drar jag slutsatsen att engelskan helt klart används i mycket högre grad idag än vad som var fallet i början av 90-talet, men att detta haft mindre inverkan än man kunde tro på svenskans upplevda mervärde och på betydelsen av kunskaper i svenska för rekrytering och befordran. Rent logiskt är det som sagt svårt att se varför svenskans mervärde och betydelse för affärstransaktioner med Sverige skulle försvinna så länge språket är det dominerande interna språket inom den svenska företagssektorn. Det finns också vissa indikationer i datamaterialet på att användningen av engelska i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige kanske nått ett slags mättnadspunkt under de senaste åren.

Å andra sidan framgår det ur respondenternas kommentarer att de förväntar sig en ytterligare minskad användning av svenska i framtiden. Ovan har jag kastat fram några möjliga förklaringar till detta – det myckna pratet om företagssektorns globalisering och engelskans ökande roll i näringslivets språkbehov, respondenternas historiska information om engelskans utbredning, och framtida förändringar på ”utbudssidan” i Finland i form av en kommande brist på svenskkunniga medarbetare. I tillägg till dessa förklaringar spårade ett par respondenter också en förändrad attityd till svenskan i Finland på rikssvenskt håll. Respondenterna hade uppfattningen att deras svenska kolleger redan slutat förvänta sig

att kunna kommunicera med enheten i Finland på svenska, och därför regelbundet inledde sina kontaktförsök direkt på engelska. Här finns helt klart potentialen till en självförstärkande utveckling.

En annan faktor som kan leda till förändringar i användningen av svenska över tid har att göra med den pensioneringsväg som sveper igenom både det finska och det svenska näringslivet som bäst. Efterkrigsgenerationen lämnar arbetslivet, och med den många svensk-kunniga finska arbetstagare samt många svenskar som är medvetna om att svenskan historiskt sett varit ett gångbart språk i Finland. Med andra ord: även om det sjunkande intresset för svenska bland finska skolungdomar inte ännu drabbat näringslivet med full kraft – en slutsats jag här drar på basis av att majoriteten av respondenterna inte upplever någon nämnvärd brist på arbetstagare med kunskaper i svenska – kan den demografiska utvecklingen i andra ändan av åldersspektret också komma att leda till en minskad användning av svenska i affärsrelationerna mellan Finland och Sverige.

Avslutande diskussion

Den övergripande slutsatsen av denna utredning är samma som i min tidigare rapport för Magma, ”Finns det ett business case för svenskan?”. På basis av det kvantitativa och kvalitativa material som samlats in råder det inget tvivel om att svenskan fortfarande spelar en viktig roll inom den rätt stora delen av Finlands näringsliv som kretsar kring handeln med Sverige, och som i denna studie representeras av svenskägda dotterbolag samt finska bolag med omfattande verksamhet i Sverige.

Låt oss genast konstatera att engelskan rent volymmässigt troligen står för en nästan lika stor del av den muntliga kommunikationen idag, och av allt att döma dominerar som formellt internt kommunikationsspråk i större bolag, särskilt då det gäller skrift-

lig kommunikation. I detta hänseende utgör företagsverksamhet på axeln Finland–Sverige inget undantag från resten av världen. Ingen av våra respondenter påstod att det var omöjligt att få jobb i deras bolag (nedanför ledningsnivå) utan att kunna svenska, men engelska måste man kunna. Överlag bedömdes kunskaper i engelska till och med vara viktigare än kunskaper i den lokala marknadens språk finska. Därför måste utmärkta kunskaper i engelska betraktas som en av de absolut viktigaste kompetenserna för en arbetstagare i Finland idag.

Men en god engelska är ett baskrav: om det inte uppfylls är man anställningsduglig endast i begränsad mån. En god svenska, däremot, är en merit. I anmärkningsvärt många av fallföretagen i denna studie är en god svenska också ett nödvändigt villkor för att nå högre chefsposter.

Dessa resultat passar bra ihop med den bild som forskarna idag har av drivfjädrarna bakom internationella företags konkurrenskraft. Styrkan i att ha enheter i flera olika länder ligger i potentialen att snabbt och effektivt ge intern spridning åt svårkopierade resurser som kunskap, nya idéer och goda förfaringssätt. För att denna potential ska realiseras krävs en smidig kunskapsöverföring mellan enheterna, en hög nivå av tillit, och en gemensam uppfattning om målen för verksamheten. Dessa prioriteringar syns även i de språkval som görs.

Engelskan vinner terräng som formellt företagsspråk, men i de bilaterala relationerna mellan enheter i Finland och Sverige används ändå svenska i en mycket stor del av fallen. Dessa val baserar sig på pragmatiska bedömningar av vilket språk som utgör den bästa kompromissen, det vill säga är snabbast och lättast att använda och förorsakar minst kommunikationsrelaterade problem. I denna bedömning understryker flera av våra respondenter att svenskans förmåga att bidra till förtroendefulla relationer till kolleger på andra sidan Bottenviken ger den som behärskar språket en trumf på



**En god engelska är
ett baskrav. En god
svenska är en merit.**



hand. I många fall används svenska som kommunikationsspråk *de facto* även i företag vars formella företagspråk är engelska.

Dessa resultat tillåter spekulationen att svenskan troligen kommer att behålla en stark position i finsk-svensk affärskommunikation så länge det finns en kritisk massa av finländare som kan språket tillräckligt bra för att kunna använda det i arbetssammanhang. Detta torde främja konkurrenskraften hos företag som fungerar i båda länderna genom effektivare intern spridning av svårkopierade resurser som kunskap, nya idéer och goda förfaringssätt. På grund av den långt gångna integrationen mellan Finlands och Sveriges ekonomier torde detta vara i båda ländernas intresse.

Oberoende av utvecklingen på makronivå har resultaten tydliga implikationer för individuella arbetstagare, som kunde sammanfattas så här: Att göra karriär i ett svenskt dotterbolag eller ett finskt bolag med omfattande verksamhet i Sverige är helt klart lättare om man kan svenska. Att kunna flytande svenska blir allt mer sällsynt i Finland, men nyttan av att kunna språket i affärskontakter till Sverige minskar inte – snarast tvärtom. Så länge svenska samarbetspartner uppfattar det som positivt att kunna kommunicera på sitt eget språk, kan svenskkunniga finländare som väljer att arbeta i kontaktytan mellan de två länderna uppnå betydande karriärmässiga fördelar.

Åsa Palviainen har nyligen skrivit en rapport för Magma där hon diskuterar de potentiella konsekvenserna av att göra svenska till ett frivilligt språk i finska skolor. Enligt henne skulle en frivillig svenska skapa en stor risk för ”social snedfördelning” med avseende på vem som kan och inte kan språket i framtiden:

”Det finns en risk eller möjlighet att det främst skulle vara välutbildade unga, företrädesvis flickor, som skulle ha svenskkunskaper medan individer med enbart grundskoleutbildning eller med yrkesutbildning skulle ha valt bort svenska helt.” (Palviainen 2011: 65)

Mina empiriska observationer tyder på att en stark tendens i denna riktning redan nu märks i arbetslivet, och Palviainen har säkert rätt i att den skulle förstärkas ytterligare ifall svenskan blev ett frivilligt ämne. Man kan tolka detta fenomen ur många olika synvinklar. Jag väljer här att anlägga ett ekonomisk-rationellt perspektiv och ställer den provokativa frågan: Är nu detta så farligt?

Jag har redan i början av denna rapport påpekat att företagssektorn kan ses som ett experiment i vad som händer när ekonomisk rationalitet är den styrande logiken i språkfrågor. Företag fungerar i regel så att de betalar högre lön och erbjuder bättre sysselsättnings- och karriärmöjligheter åt arbetstagare med sällsynta kompetenser som är viktiga för verksamheten. Mitt material ger belägg för att god svenska redan nu utgör en sådan kompetens inom vissa delar av vår företagssektor, och att behovet av denna kompetens sannolikt inte kommer att minska dramatiskt i framtiden. Vad som minskar – och detta verkar ske oberoende av om svenskan görs frivillig eller inte, fast hastigheten kan variera – är utbudet på arbetstagare som orkat lära sig språket.

Det verkar som om vi ännu är en bit från ett direkt underutbud. Behovet av svenskkunskaper inom företagssektorn gäller främst poster som kräver högre utbildning, vilket i sin tur korrelerar med ålder och svenskkunskaper. Än så länge har alltså tillräckligt många av kandidaterna för de jobb, där svenskan behövs, hyfsade kunskaper i språket. Men då utbudet småningom minskar, kan man utgå från att arbetsgivarna kommer att tvingas öka sina insatser för att kunna rekrytera kompetenta personer till jobb där svenskan verkligen är av nöden. Med Tandefelts (2003) ord: här råder marknaden. För enskilda arbetstagare med goda svenskkunskaper behöver detta inte alls vara en negativ utveckling.

(Eftersom högre löner leder till minskade vinster kan man i och för sig anta att en direkt brist på arbetstagare med kunskaper i svenska också kommer att resultera i en ytterligare ökad betoning

på användningen av engelska som företagsspråk. Detta är en billigare och lättare lösning på kort sikt, fast man samtidigt förlorar en del av den närhet som traditionellt karaktäriserat finsk-svenska näringslivskontakter och därmed mister viktiga immateriella fördelar som har reella – men svårkvantifierade – ekonomiska konsekvenser. Det är lättare att mäta de pengar som går ut än dem som kunde ha kommit in.)

För att spinna vidare på argumentet om ”efterfrågan och utbud” på kunskaper i svenska: Ur ett rent ekonomiskt perspektiv kan man argumentera för att suget på arbetsmarknaden nog kommer att sköta om att ett tillräckligt antal personer även i framtiden lär sig svenska, och får lön för mödan i form av bättre kompensation samt bättre sysselsättnings- och avancemangsmöjligheter ifall de väljer att jobba inom den del av vår företagssektor som har en stor exponering mot Sverige. Om inte annat, kommer arbetsgivarna nog själva att bekosta språkundervisning vid sidan av arbetet för arbetstagare som absolut behöver kunna svenska.

Men det torde inte ligga i någons intresse att öka ojämlikheten på vår arbetsmarknad eller orsaka ångest och frustration hos enskilda arbetstagare genom att oväntat ställa dem inför kravet att kommunicera på ett språk de inte kan. Därför har både utbildningssystemet och arbetsgivarna en plikt att vara tillräckligt tydliga gällande det faktum att det inom en viktig sektor av vår ekonomi, på ganska många poster – och särskilt på chefsnivå – alltså finns ett reellt och konkret behov av goda kunskaper i svenska.

Suomenkielinen yhteenveto

Tämä selvitys kartoittaa kielten käyttöä ja erityisesti ruotsin kielen merkitystä Suomen ja Ruotsin välisessä kaupassa ja taloudellisessa yhteistyössä. Selvitys on tehty ajatushautomo Magman toimeksiannosta ja se on tärkeä kahdesta syystä.

Ensinnäkin elinkeinoelämän tarpeita käytetään usein argumenttina julkisessa keskustelussa Suomen kansallisesta kielipolitiikasta. Tosiasiassa näitä tarpeita ei kuitenkaan ole selvitetty kovinkaan perusteellisesti. Suomessa on kylläkin tehty uraauurtavaa tutkimusta kielten merkityksestä kansainvälisessä liiketoiminnassa, mutta nämä tutkimukset ovat pääasiassa olleet suunnattuja akateemiselle yleisölle ja ovat keskittyneet yritystason ongelmiin. Kansallisen tason kysymyksiin ne eivät juuri ole pureutuneet. Siksi on kysyntää perusteelliselle selvitykselle, joka keskittyy nimenomaan tähän tasoon.

Toiseksi nykytilanne on siinä mielessä epäselvä, että ruotsin kielen asemasta Suomen ja Ruotsin välisessä kaupassa ja taloudellisessa yhteistyössä voi esittää kaksi uskottavaa, mutta sisällöltään vastakkaista hypoteesia. Yhtäältä voi arvella, että Suomen ja Ruotsin välinen, kansainvälisesti katsottuna harvinaisen pitkälle edennyt taloudellinen integraatio on kasvattanut maa- ja kielirajamme ylittävän kanssakäymisen määrää ja siten voimistanut ruotsin kielen läsnäoloa Suomen elinkeinoelämässä. Toisaalta sekä Suomen että Ruotsin yrityssektori on kotimarkkinoidemme pienuuden takia hyvin altis globalisaatiolle ja sen eri seuraamuksille, joista kansainvälisesti katsoen yksi huomattavimmista on englannin kielen käytön vahva laajeneminen.

Tätä taustaa vasten on siis vaikea sanoa, mikä ruotsin kielen merkitys Suomen ja Ruotsin välisessä kaupassa ja taloudellisessa yhteistyössä tänä päivänä on. Kysymys on kuitenkin tärkeä kansallisen kielipolitiikkamme kehityksen kannalta, ja sen selvittäminen on tämän raportin päätavoite.

Tämä tavoite on jaettu seuraavaan neljään osaan:

1. *Missä määrin ruotsia käytetään päivittäisessä toiminnassa sellaisissa suomalaisissa yrityksissä, joilla on laaja kosketuspinta Ruotsiin?*
2. *Mielletäänkö ruotsin kieli tällaisissa yrityksissä merkitykselliseksi ja lisäarvoa tuottavaksi Suomen ja Ruotsin välisen kaupan ja taloudellisen yhteistyön kannalta?*
3. *Mikä on tänään ruotsinkielentaitoisten työntekijöiden saataavuus, ja mikä on ruotsin kielen merkitys – jos mikään – rekrytoinnin ja uralla etenemisen kannalta?*
4. *Miten nämä tekijät ovat muuttuneet ajan kuluessa?*

Tutkimuksen kohderyhmäksi on määritelty suomalaiset yritykset, joilla on merkittävää toimintaa Ruotsissa, sekä ruotsalaisten yritysten omistamat tytäryhtiöt Suomessa. Raportti pohjautuu 201 tällaiselle yritykselle lähetettyyn sähköiseen kyselyyn, johon saatiin 85 vastausta, sekä 23 syvähaastatteluun joiden avulla kyselyn tuloksia pystyttiin tarkentamaan ja syventämään. Yhteensä tässä aineistossa edustettu yritystoiminta työllistää Suomessa noin 57 000 henkilöä, ja sen liikevaihto on noin 19 miljardia euroa vuodessa.

Aihetta lähestytään tässä selvityksessä pikemmin kauppatieteellisestä kuin kielitieteellisestä tai sosiologisesta näkökulmasta. Kirjoittaja on taustaltaan kansainvälisen liiketoiminnan tutkija, ja kiinnostui kielten merkityksestä monikansallisten yritysten sisäisessä tiedonsiirrossa ja yksiköiden välisissä suhteissa vuonna

2003 julkaistua väitöskirjaansa työstäessään. Hän on sittemmin tuottanut aiheesta useita julkaisuja kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä ja järjestänyt siitä kansainvälisiä tutkijatapaamisia. Hänen henkilökohtainen kielitaustansa on kaksikielinen (suomi ja ruotsi).

Selvitystä varten kerätty laaja laadullinen aineisto on pyritty tuomaan lukijan ulottuville mahdollisimman läpinäkyvästi sisällyttämällä tekstiin lukuisia haastattelusitaatteja niiden alkuperäisillä kielillä.

Kuten selvityksen analyysiosioista ilmenee, aineistossa on voimakas jännite kahden vahvan diskurssin välillä. Diskurssilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä tapaa, millä vastaajat suhtautuvat toimintaympäristönsä kielelliseen puoleen ja kertovat siitä syvähaastatteluissa ja kyselyn avoimissa kommentteissa. Toinen näistä kahdesta diskurssista painottaa vahvasti englannin kieltä, toinen taas ruotsia. Molemmat esiintyvät haastattelumateriaalissa tiuhaan, ja tutkija on siksi päättellyt molempien heijastavan tärkeitä piirteitä tutkimuksen kohteena olevien yritysten toimintaympäristöistä, vaikka ne ovatkin keskenään vaikeasti yhteen sovitettavissa.

Englannin kieleen keskittyvä diskurssi painottaa englannin myönteistä merkitystä neutraalina, käytännöllisenä ja tasa-arvoisena kansainvälisen liiketoiminnan *lingua francana*. Tämän diskurssin puitteissa painotetaan, että Englanti on täysin välttämätön sisäisen viestinnän kielenä kansainvälisesti toimivassa yrityksessä. Tähän diskurssiin vetoavat vastaajat katsovat myös, että hyvä englannin kielen taito on riittävä kielellinen edellytys uramenestykselle sellaisessakin yrityksessä, jolla on paljon toimintaa Ruotsissa.

Ruotsin kieleen keskittyvän diskurssin punaisena lankana taas on näkemys, että syviä ja merkityksellisiä ihmissuhteita ruotsalaisiin kollegoihin ja asiakkaisiin on helpompi luoda, jos voi viestiä heidän omalla kielellään ja näin ankkuroida suhteen yhteiseen pohjoismaiseen viitekehykseen. Myös vivahteiden havaitseminen ja ”rivien välistä” lukeminen on helpompaa, jos pystyy seuraamaan

ruotsinkielisiä keskusteluja. Haastateltavien mukaan tämä on erityisen tärkeää epämuodollisissa yhteyksissä, ja monet heistä painottavat, että ruotsi on ahkerassa käytössä epävirallisena seurustelukielenä sellaisissakin yrityksissä, joiden sisäinen kieli on virallisesti englanti.

Englanti dominoi sisäisen viestinnän ja etenkin kirjallisen viestinnän kielenä sitä vahvemmin, mitä suurempi ja kansainvälisempi yritys on. Eräät vastaajista pitivätkin hyvää englannin kielen taitoa jopa tärkeämpänä kuin paikallisen markkinan kieltä eli tässä tapauksessa suomea. Näiden tulosten perustella englannin kielen hallinta tulisi tänään nähdä yhtenä suomalaisen työntekijän tärkeimmistä taidoista: puutteellinen englanti rajoittaa voimakkaasti niitä tehtäviä, joita työntekijä voi suorittaa, ja vaikuttaa vahvan kielteisesti hänen työllistymismahdollisuuksiinsa.

Englannin kielen taito lukeutuu siis tämän päivän työelämän peruskompetensseihin. Ruotsin kielen taidolla sitä vastoin on selkeämmin meriitin tai ”plussan” luonne. Tämän selvityksen kohderyhmään kuuluvissa yrityksissä ruotsia käytettiin ennen kaikkea kanssakäymiseen ruotsalaisten emo-, tytär- ja sisaryhtiöiden kanssa, ja monessa yrityksessä ruotsin kielen taito oli Suomessakin kriteeri nimenomaan johtotason tehtäviä varten. Monet haastateltavat kertoivat, että heidän yrityksissään ruotsin kieltä käytettiin erityisesti epävirallisissa yhteyksissä, ylimmässä johdossa ja/tai hallituksessa sekä tärkeitä strategisia kysymyksiä käsiteltäessä. Siksi etenkin tytäryhtiöissä pidettiin erittäin toivottavana, että paikallinen johto hallitsi pääkonttorin ja ylimmän johdon ”oman” kielen, vaikkakin virallinen konsernikieli oli englanti.

Suuntaa-antava vertailu kirjoittajan aiemmin keräämän aineiston kanssa viittaa siihen, että tämä tilanne on säilynyt suurin piirtein muuttumattomana ainakin vuodesta 2004, vaikka samaan aikaan on puhuttu paljon englannin kielen leviämisestä. On siis mahdollista että englannin kielen käyttöön Suomen ja Ruotsin vä-

lisessä kaupassa ja taloudellisessa yhteistyössä on loppujen lopuksi siirrytty vähemmässä määrin kuin julkinen keskustelu asiasta ehkä antaisi aiheita olettaa.

Kirjoittajan väite ei ole, että englannin kielen käyttö ei olisi lisääntynyt, vaan että ruotsia edelleen käytetään jopa yllättävän paljon ja nimenomaan strategisesti tärkeissä keskusteluissa sekä henkilökohtaisten kontaktien luomisessa ja syventämisessä. Aineisto ei anna tukea näkemykselle, että Englanti on globalisaation seurauksena korvannut ruotsin Suomen ja Ruotsin välisen taloudellisen yhteistyön kielenä. Pikemminkin sekä Englanti että Ruotsi ovat tätä nykyä tärkeitä kieliä.

Yksilön kannalta nämä tulokset antavat vahvaa tukea käsitykselle että jos on töissä ruotsalaisen yrityksen omistamassa tytäryhtiössä tai suomalaisessa yrityksessä jolla on paljon toimintaa Ruotsissa, ruotsin kielen hallitseminen on aina eduksi. Vaikkakin sitä vaaditaan näissä yhtiöissä ensimmäistä työpaikkaa varten vain poikkeustapauksissa, ruotsin kielen taitamisella voi olla huomattavia seuraamuksia myöhemmälle urakehitykselle.

Monesti ruotsin kielen taitoa vaaditaan ylempiin johtoasemiin nimitettäviltä ihmisiltä, ja tämä ilmiö vaikuttaa voimistuvan, mitä vastuullisemmasta työroolista on kyse. Aineistossa on monta esimerkkiä siitä, miten tiettyyn pisteeseen asti urallaan hyvin edennyt työntekijä on joutunut joko hyväksymään etenemisvauhdin hidastumisen kielitaidon puutteen vuoksi, vaihtamaan työpaikkaa tai käyttämään ruotsia yhtenä työkielenään.

Selvityksen johtopäätös on, että ruotsin kieli on edelleen tärkeä sille osalle Suomen elinkeinoelämää, jolla on laaja kosketuspinta Ruotsiin. Englannin kielen kasvu etenkin kansainvälistyvien yritysten virallisena sisäisenä kielenä ei vaikuta muuttavan sitä tosiasiaa, että huomattavassa osassa elinkeinoelämäämme ruotsia käytetään edelleen paljon. Tätä selvitystä varten tehdyn kyselyn vastaajayritykset käyttivät ruotsia 63 prosentissa kaikista viestinnästään ruot-

salaisten emo-, sisar- ja tytäryhtiöiden kanssa. Englantia käytettiin 34 prosentissa tästä viestinnästä, ja suomea 3 prosentissa. Haastatelluista käy ilmi että ruotsi koetaan tärkeäksi kieleksi etenkin epämuodollisissa yhteyksissä, ihmissuhteiden luomisessa, asioiden valmistelussa ja lobbauksessa, sekä hierarkian ylemmillä tasoilla.

Yksittäisille työntekijöille raportin lopputulokset voi tiivistää seuraavasti. Ruotsalaiset – kuten muutkin kansallisuudet – puhuvat mielellään omaa kieltään liiketoimintaa harjoittaessaan, ja siksi ruotsin kielen taidosta on hyötyä suhteessa ruotsalaisiin kollegoihin ja asiakkaisiin. Urallaan eteneminen ruotsalaisomisteisessa tytäryhtiössä tai Ruotsin markkinoilla laajalti toimivassa suomalaisessa yhtiössä on näin ollen todennäköisempää, jos hallitsee ruotsin kielen. Yksittäisen työntekijän etu taas kumuloituu ajan mittaan myös työnantajan eduksi: aineistossa on runsaasti esimerkkejä siitä, miten kielitaitoiset työntekijät ovat pystyneet parempiin suorituksiin myös yksikkönsä puolesta, esimerkiksi neuvottelutilanteissa.

Kielipoliittinen keskustelu Suomessa on jossain määrin sekä tulehtunut että urautunut. Jo siksi kielitarpeisiin liittyvän tutkimustiedon välittäminen yhdelle sen ensisijaisista kohderyhmistä – niille nuorille jotka ovat tärkeiden päätösten edessä opinnoissaan ja uravalinnassaan – on haasteellista. Lisäksi nuoret saattavat rajallisen työ- ja elämäkokemuksensa takia olla keskimääräistä alttiimpia pelkistyksille. Monella on käsitys, että muiden kielten paitsi englannin opiskelu on ylipäättään turhaa. Tämä käsitys on tämän tutkimuksen mukaan virheellinen ainakin ruotsin kielen osalta, ja hyvin todennäköisesti myös muiden kielten osalta.

Kuten yllä on todettu, englannin kielen taito on työelämässä välttämätön tai lähes välttämätön. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että muiden kielten hallinta ei olisi tärkeää. Päinvastoin, ammattitaito yhdistettynä kielitaitoon antaa yritys-elämässä etulyön-

tiaseman. Koulutusjärjestelmällä ja työnantajilla on suuri vastuu tämän selventämisessä nuorille.

Referenser

- Appadurai, A. (1996): *Modernity at large. Cultural dimensions of globalization*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Barner-Rasmussen, W. (2003): *Knowledge sharing in multinational corporations: A social capital perspective*. Doktorsavhandling i företagsledning och organisation. Svenska handelshögskolan, Helsingfors. Fritt tillgänglig på www.hanken.fi
- Barner-Rasmussen, W. & Aarnio, C. (2011): Shifting the faultlines of language: A quantitative functional-level exploration of language use in MNC subsidiaries. *Journal of World Business*, 46 (3): 288-295.
- Dor, D. (2004): From Englishization to imposed multilingualism: Globalization, the internet, and the political economy of the linguistic code. *Public Culture*, 16 (1): 97-118.
- Eisenhardt, K. M. (1989): Building theories from case study research. *Academy of Management Review*, 14 (4): 532-550.
- Fredriksson R., Barner-Rasmussen W. & Piekkari R. (2006): The multinational corporation as a multilingual organization: The notion of a common corporate language. *Corporate Communications: An International Journal*, 11 (4): 406-423.
- Koho, M. (2007): *Hjälper språkkunskaper att få jobb? En studie om språkkunskapernas betydelse vid rekrytering på den finländska arbetsmarknaden – med fokus på nyutexaminerade från högskolor*. Avhandling pro gradu i företagsledning och organisation. Svenska handelshögskolan, Helsingfors.
- Marschan, R., Welch, D. E., & Welch, L. S. (1997): Language: the forgotten factor in multinational management. *European Management Journal*, 15 (5): 591-598.
- Marschan-Piekkari, R., Welch, D. E., & Welch, L. S. (1999a): Adopting a common corporate language: IHRM implications. *International Journal of Human Resource Management*, 10 (3): 377-390.
- Marschan-Piekkari, R., Welch, D. E., & Welch, L. S. (1999b): In the shadow: The impact of language on structure, power and communication in the multinational. *International Business Review*, 8 (4): 421-440.
- Muukari, K. (2008): *The influence of language competence on career paths in a MNC*. Avhandling pro gradu i internationell företagsledning. Helsingfors handelshögskola, Helsingfors.
- Palviaanen, Å. (2011): *Frivillig svenska? Utbildningsrelaterade konsekvenser*. Magma-studie 3 – 2011. Finlands svenska tankesmedja Magma, Helsingfors. Fritt tillgänglig på www.magma.fi
- Saukkonen, P. (2011): *Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää? Selvitys mediakeskustelusta Suomessa. Varför irriterar finlandssvenskarna? En medieanalys med sammandrag på svenska*. Magma-studie 1 – 2011. Finlands svenska tankesmedja Magma, Helsingfors. Fritt tillgänglig på www.magma.fi

- Steyaert, C., Gaibrois, C. & Ostendorp, A. (2011): Multilingual organizations as 'linguascapes': Negotiating the position of English through discursive practices. *Journal of World Business* 46 (3): 270-278.
- Strauss, A. & Corbin, J. M. (1990): *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Sage Publications, Thousand Oaks.
- Tandefelt, M. (2003): *Tänk om... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Forskningscentralen för de inhemska språken, Helsingfors.
- Søderberg, A.-M. & Vaara, E. (2003): *Merging across borders: People, cultures and politics*. Copenhagen Business School Press, Köpenhamn.
- www.yle.fi, 2.2.2011: http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/02/ruotsin_kieli_ei_valttamatonta_suurissa_yrityksissa_2335872.html
- Yin, R. K. (2003): *Case study research: Design and methods*. Sage Publications, Thousand Oaks.

Magma-studier



2•2009

Finlands okända historia

En studie av Janne Holmén som granskar hur den svenska tiden 1150–1809 behandlas i gymnasieundervisningen i Finland.



3•2009

Svenskans ställning i metropolen

En studie av Marianne Mustajoki som analyserar språkkonsekvenserna av samarbetslösningar i huvudstadsregionen.



1•2010

Det svenska i Finland år 2030

En scenariorapport om svenskans framtid utgående från förändringen i vår omvärld.



2•2010

Kommunreformens konsekvenser för församlingarna

En studie av Bengt Klemets som behandlar församlingsidentitet och strukturer i de nya kyrkliga samfälligheterna.



3•2010

Det sammanhållande kittet

En studie av minoritetsmedier i Europa av Tom Moring och Sebastian Godenhjelm.



4•2010

Religionens återkomst – Uskonnon ylönousemus

Brytningspunkter i kyrkan och kulturen. Tuomas Martikainen & Ville Jalovaara, red. Tvåspråkig publikation.



1•2011

Mikä suomenruotsalaisissa ärsyttää?

Pasi Saukkonen analysoi ajankohtaisia kirjoja ja lehtiartikleita sekä verkkokeskustelua. Varför irriterar finlandssvenskarna? Pasi Saukkonen analyserar mediedebatten. Sammandrag på svenska.



2•2011

Invandringens samhällsekonomiska konsekvenser

Jan Saarela kartlägger immigrationens effekter på arbetsmarknad, företagande och utrikeshandel. Med fokus på Svenskfinland jämförs olika kommuners förmåga att hantera invandringen.



3•2011

Frivillig svenska? Utbildningsrelaterade konsekvenser

Åsa Palviainen går igenom dagens läge med den obligatoriska svenskan i finskspråkiga skolor och eventuella konsekvenser av alternativen.



4•2011

Det går hårt

Linnea Hanell analyserar den skrivna finlandssvenskan ur ett sverigesvenskt perspektiv.

Övrig Magmalitteratur

Europeisk mosaik – Nationella minoriteter som utmaning

Sten Berglund och Kjetil Duvold ger i denna bok en överblick över de nationella minoriteterna i Europa och placerar minoritetsproblematiken i ett större politiskt sammanhang. Utgiven i juni 2010.

Den obligatoriska svenskan – en historisk analys

Erik Geber granskar argumentationen, debatten och processerna som lett till kritiska omröstningar i riksdagen om undervisningen i svenska på 1960-, 1990- och 2000-talet. Magma pm 1, 2010.

En- eller tvåspråkiga lösningar – om språkliga konsekvenser vid sammanslagningar

Linnéa Henriksson diskuterar fördelar och risker med olika alternativ för svenskspråkiga enheter inom den offentliga sektorn. Magma pm 2, 2011

Wilhelm Barner-Rasmussen

Affärer eller business?

En studie av språkanvändning i det ekonomiska samarbetet mellan Finland och Sverige

Sverige är en av Finlands viktigaste handelspartner och det viktigaste ursprungslandet för utländska investeringar. Samtidigt som Sveriges betydelse i den finska ekonomin består, försämras finländarnas svenskkunskaper. Är detta ett problem? Vilken är svenskans betydelse i dagens näringsliv? Har engelskan blivit dominerande?

I den här studien kartlägger ekonomie doktor, docent Wilhelm Barner-Rasmussen språkanvändningen i de ekonomiska relationerna mellan Finland och Sverige genom en omfattande webbenkät och djupintervjuer i enskilda företag. Han behandlar frågor som anknyter till språkval i arbetet, rekrytering av språkkunnig personal i Finland och språkets betydelse för den anställdes karriärutsikter. Studien visar att engelskan långt ifrån helt har ersatt svenskan som regionalt språk. Svenskan erbjuder fortfarande en konkurrensfördel exempelvis i kontakterna med svenska kolleger, kunder och leverantörer, i många informella sammanhang och vid nätverksbyggande.

Barner-Rasmussens enkät täcker 64 moderbolag, av vilka 37 är svenska och 27 finska. Sammanlagt representerar enkätsvaren företagsverksamhet som sysselsätter runt 57 000 personer i Finland och har en omsättning på 19 miljarder euro per år. Dessutom innefattar studien 23 djupintervjuer i 12 företag.

Magma-studie 5 • 2011

ISBN 978-952-5864-25-0



9 789525 864250